
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

LVSVS SERIVS,

QUO

HERMES *sive* MERCVRIVS

REX

MUNDANORUM OMNIUM SUB HOMINE EXISTENTIUM,

post longam disceptationem in Concilio OCTOVIRALI habitam, homine rationali arbitro, judicatus & constitutus est.

AVTHORE

MICHAELE MAJERO Com. Pal. Med. D.

HORAT.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

OPPENHEIMII

Ex Chalcographia HIERONYMI GALLERI,

Sumptibus LUCÆ JENNIS *Bibliop.* 1619.

CLARISSIMIS, POLITISSIMIS, EXCELLENTISSIMISQUE VIRIS:

DN. FRANCISCO ANTONIO, Londin. Anglo, Seniori.

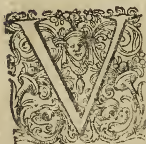
DN. JACOBO MOSANO Illustriss. MAURITII Hassiæ Landgravii, Archiatro digniori.

DN. CHRISTIANO RUMPHIO Electorali Palatino ad Rhenum Med. ordinario circumspecto.

Singulis Medicinæ Doctoribus sagacissimis, Chymicis expertissimis & amicis meis jucundissimis, tanquam trino Charitum vinculo, doctrinæ rarioris scrinio & humanitatis singularis sacello,

D. D. D.

MICHAEL MAJERUS *Med. D. C. Pal.*

IRI, Virtute, Doctrinâ veraq; animi Nobilitate longè conspicui, cum usu receptum sit inter verè amicos, ut alter alteri donaria, etiam quoad precium exigua, uti sunt poma, nuces, aliáve esculenta, potulenta

ſeu utenſilia, non tàm propter ſe, ſuámve dignitatem, quàm grati animi, nullo loci vel temporis ſpacio interrupti, ſignificationem, mittat & ab invicem recipiat, hinc non dubitavi, vobis nonnihil ex vernis meis, & quaſi raptim ex ingenii luſu (dum in Anglia aliquando in hujuſmodi mentem poſt ſeria chymica inciderem) natum & productum, non quidem inſtar Minervæ (Phidiæ) ex Jovis cerebro proſilientis, ſed potius Hebes (quam Juventutem Latini appellant, quaſi jucunditati præfectam & Jovi à poculis) ex Junonis citta, pica ſeu malacia, hoc eſt, eſu lactucæ agreſtis, cum ab Apolline convivio accepta eſſet, abſque ullo cum mare concubitu, monſtroſè editæ, mittere & offerre; quod ſcriptionis genus, ſi ſeriis indulgens ſtudiis, ut ludibundum, ſi animi recreationi, ut non minus ſerium, pro Veſtro in me amore, meóque in Vos candore mutuo, recipiatis, etiam atque etiam rogo: Nec verò velim, ut tam doni precium, quod quia chartaceum, vile eſt nimis, quàm donantis animum, qui vobis nunquam non addictus, reſpiciatis & veluti nuces aut poma, ab amica manu profecta, æſtimetis: Interim quomodocunque ſit, me vobis Regem & precioſiſſima ferè mundi omnia dedicaſſe

dicasse & obtulisse, si non quoad formam, tamen materiam, agnoscetis, méque inter Vestri amantissimos, ut hactenus (quod ego vicissim) numerabitis. Valete, dabam Francofurti ad Mœnum, ipso ex Anglia reditu, Pragam abituriens; Anno 1616. Mense Septembri.

SUMMA LIBRI
Hexastico expressa.

ANser, Apis, Vitulus, Bombyx, Ovis, Ostrea, Li-
Mercurius, servant totius orbis opes. (*num,*
Ne nimium studeas his tot parere magistis,
Quisquis amas altæ vim rationis homo.
Cætera vana putes, uni servire DEO, *sit*
Cura, habet Hermetis post Medicina locum.

LVSVS SERIVS.

QVO

*H*ERMES SIVE *M*ERCURIUS

REX

MUNDANORUM OMNIUM, &c. judicatus & conſtitutus.

Um jam ſæpè in magno hujus mundi Amphitheatro acriter diſceptatum eſſet, cui ex omni numero præſentium primi honoris ſubſellium deberetur, ac propter immenſam perſonarum rerumq́ diverſitatem & multitudinem, ſumma tanti negotii in varias & innumeras ſententias divideretur, ſic ut quot capita, tot ſenſus revera apparerent, communi conſilio tandem concluſum eſt, ut ex omni tribu rerum mundanarum delectus inſtituerentur, hoc modo, ut ex quadrupedum genere (quia hoc ampliſſimum) ad ſummum bina, ex avibus, piſcibus, inſectis, reptilibus, vegetabilibus & mineralibus ſingulis ſingula, omnium conſenſu deligerentur, & ad comitia proxima mitterentur, ubi coram HOMINE, *tanquam ſapientiſſimo omnium arbitro, ex octonis illis Rex ſalutandus foret. Melius enim & rationi*

magis

magis conforme putabatur, Optimates pauciores ex unaquaque Tribu seu gente electos, electores unius, subdelegata totius populi potestate, constituere, quàm tantam turbam (quæ bellua multorum capitum & confusionis causa est) iterum convocare, eique ad dissensionem nec non civile bellum occasionem præbere. Post disquisitiones autem diutinas in unaquaque classe orbis terreni privatim habitas, OCTO-VIRI *selecti producuntur, nempe, ut prædictum, ex prima Vitulus & Ovis, ex secunda Anser, ex tertia Ostrea, ex quarta Apis, ex quinta Bombyx, ex sexta Linum, & ex septima* MERCURIUS: *Hi omnes convenêre & ad hominem* JUDICEM *designatum unanimiter, ut tantos* HEROAS, *candidatos Regiæ dignitatis, decuit, iter suum direxerunt. Erat autem is omni vestium apparatu instructissimus: Thorax & Caligæ ex veluto preciosissimo coloris nigerrimi, undiquaque aureis filamentis interdistinctæ: Pallium ex panno subtilissimo ejusdem coloris; sic pileus ex eadem materia unionibus in cinguli modum decoratissimus; Collarium ex linteis tenuissimis albissimísque: Torques ex auro artificiosissimum collum cingens: At ne reliqua nimis curiosè describam, quicquid hominem maximè decoratum & splendidum reddere posset, ipsi non defuit: Adhæc ingenium humanioribus literis, omniúmque scientiarum cultu erudierat, quod maximè Judicem tantæ causæ decebat. Ad hunc fortè sub Dio considentem collo herboso, floribusque consito, subdelegati jam dicti accedunt, eique desiderii sui summam, Vitulo perorante, exponunt in hunc modum:*

VITULUS.

Propositio omnium nomine.

QUOTQUOT huc advenimus, Homo discretissime, tui arbitrii calculum expectamus: Quocirca ne succenseas nobis, quod tam inoportuna fortè interpellatione

pellatione te molestemus: Rem breviter, modò audias, ut se habet, narrabo: Jampridem inter nos totius orbis incolas, hoc est, tam animalium & vegetabilium, quàm mineralium ordines, gravissima lis exorta est, cui ex nobis post hominem palma præeminentiæ daretur: Unde cum Senatus Populusque Universi in diversissimas opiniones sibi invicem contrarias, quæ nulla ratione componi possent, discinderentur, nobis tandem ex omnibus selectis & mandataria potestate instructis, id negotii dederunt, ut ad te, tanquam Rationalem omnium nostrum Dominatorem contenderemus, tibíque rem omnem declararemus, quo unum ex nostro medio, dignissimum meritis & officiis erga genus humanum, omnium regem pronunciares, in quo honestissimo proposito, non diffidimus, quin postquam omnes nos ordine audiveris, desiderio nostro lubens satisfacturus sis: sumus nos omnes vicissim tibi tuoque generi nunquam non subjectissimi & morigeri.

Responsio Arbitri hominis:

Ad hæc cum annuisset homo, gestúque & vultu satis humanum se declarasset, quin, *inquit*, adferte, si quid habetis: Hoc enim die me à studiis serioribus vacuum sciatis, quem totum, si vestris commodis & quieti consulere potero, hujus causæ cognitioni daturus sum: Dicatis autem eodem ordine, quo antehac incessistis, tuque Vitule, sis prior; te sequatur Ovis, hanc Anser, hunc Ostrea, hanc Apis, post Bombyx, mox Linum; denique Mercurius, unus post alium, absque ulla interruptione aut lite, alteriúsve calumniis, perorato: Quæ lex semel in initio dicta toto hoc discursu observanda erit; *Quibus responsis, ad audiendum se composuit: Et mox* Vitulus *sic incipit:*

B Ad

Vituli oratio:

Ad te accessimus, HOMO dispensator omnium, ut ex nobis regem eligas, non formosissimum aut nitidissimum colore, nec celerrimum motu corporis, sed talem, qui meritis & utilitatibus erga homines maximè excellat: quod si consideraveris, meo generi inprimis id convenire præ reliquis omnibus animadvertes. Consistunt autem hæc merita, partim in laboribus, quibus vivi humanum genus juvamus, partim in iis, quæ à nobis desumuntur adhuc viventibus; partim mortuis: in quibus ternis, tanquam certis limitibus, oratio mea versabitur, nec citra ultráve egredietur unquam: LABORES, quos hominum gratia nos perferimus, sunt immensi, nec ulli animalium ex præsentibus tolerabiles: de cæteris enim hîc mihi non est sermo, cum regis electio tantum ex præsentibus, & non absentibus quibuscunque, fieri debeat: Inprimis homini inservimus in agrorum cultu, qui absque nobis vix unquam bene perficitur: Fateor, quod non multum ad alia admittimur, nisi tractionem aratri & currûs: sed hæc negotia sunt adeo necessaria, ut omnibus aliis longè antecellant. Nam si agri non subverterentur aratris, jugo nostrarum cervicum attractis, fruges iis inseminari nō possent, quibus non seminatis, unde homo viveret? An iterum ad glandes arborum rediret? An verò solis pomis, nucibus & herbis vitam produceret? Neutrum opinor ipsi convenire. Quanta itaque necessitas est panis, tanta & bovis: Tolle hunc de mundo, nec agricultura procedet, nec fruges ullæ provenient. Imò unde potus in Septentrionalibus hisce locis, nisi hordeum & triticum? Unde hæc si non ex agris? Ne quid de variis leguminibus & frugibus aliis dicam, quæ non absque agricolatore in agris nascuntur, veluti sunt siligo, spelta, avena, oryza,

Vituli vel Bovis I. *Labores.*

pisa

pisa, fabæ, viciæ, lentes & ejusmodi similia: Hæc omnia agriculturæ opera sunt, ejusque operatores, post hominem, præcipui boves. Præterea Curruum quanta sit necessitas, quibus jungimur in Italia (quæ Timæo & Varrone testibus à bove nomen accepit, cum tauri Græcâ veteri linguâ Itali vocati sint, quorum multitudine & pulchritudine ea regio olim prævaluit) & aliis multis locis, dici non potest, in vehendis ponderibus in agros, in urbem ac inde rursus domum: Atque hæc gravissima servitiâ hominum gratiâ subimus, qualia nullum animal ex hoc cœtu, ne millesima parte præstare poterit: Ob hanc commoditatem Ægyptii antiquissimi bovem maximis honoribus & divino cultu affecerunt, quod sine ejus adjumento hominis vita non admodum jucunda futura esset: Apis enim bos apud illos in maximo Vulcani tẽplo sacer alebatur, cui aurea cubilia & ornatissimæ cellæ fuerunt: Post mortem autem Serapis dictus in sumptuosissimum sepulchrum inferebatur, proque Numine gentilitio habebatur: Bos, *inquiunt ipsi homines, rusticarum rerum scriptores*, in re pecuaria primam habet authoritatem: Est enim socius hominum in rustico opere & Cereris minister: Propterea olim cautum fuit lege, ne quis bovem occideret: Et fuit hoc animal tantæ curæ apud Romanos, ut in exilium pulsus sit, qui bovem occiderat ad comedendum: Nec id mirum; Cum bos dictus sit ἀπὸ τοῦ βόσκω, quod est, *pasco*, quia homines pascat laboribus suis, de quibus hactenus: Nunc consideremus ea, quæ à nobis desumuntur viventibus; eaque sunt fimus & lac: Fimus, res quidem nihili videtur, at arvorum cibus est & lætamen agrorum, sine quo tristitia illis accidit: Ab hoc Saturnus Deorum quasi proavus, Stercurius dictus est, tanquam

2. Desumta à viventibus:

Fimus.

honorario quodam cognomento, quod primus ſtercorandi agri rationem invenerit. Boum ſtercori evehendo, eoque ſtabulis Augeæ, Solis filii, expurgando Hercules Heroum maximus adhibebatur; quæ ſanè res, niſi fuiſſet magni momenti, non Jovis filium requiſiviſſet talem & tantum, qualis & quantus fuit Hercules. Nec ſolum agris pro nutrimento eſt noſter fimus, ſed & homini pro medicamento, & pro fomite ignis, vice lignorum: Multis enim malis exteriùs applicatur, utpote podagræ, chiragræ & cuicunque arthritidis ſpeciei ex cauſa calida, velut & aqua inde Menſe Majo deſtillata, quæ omnium florum dicitur, quod nomen nulli vel pretioſiſſimæ in Apothecis proſtanti medicinæ alteri convenit: imò tumoribus quibuſcunque duris reſolvendis & ipſi hydropiſi ad extrahendum aquas bubulus fimus ſaluberrimè adhibetur: Ne quid de uſu intra corpus adjiciam, ut in icteritia & aliis affectibus ejuſmodi; Nec eſt, quod fœtor reformidetur; cum ille ſit tollerabilis & in hortis redolentes herbas & flores quoſcunque medicinales & ad ſuavitatem ſpectantes reficiat & nubiat: Lignorum inopiam quomodo apud quoſdam populos in fovendis ignibus, & coquendis cibariis excuſet, vicemque præſtet, noverunt illi, qui hoc ipſo uſu obſervarunt.

Lac. De lacte & lacticiniis, vereor, ne ſatis pro dignitate eloqui poſſim: Quid lacte ad œconomiam utilius? ad quid vitam humanam accommodatius? quid ſanis & multis ægris jucundius & ſalubrius? Ex lacte bubulo fit butyrum, caſeus & ſerum, tres ſubſtantiæ diverſæ ex una naturali compoſitione; quarum ſingularum tantus eſt uſus apud homines, ut menſa illa exucca ſit, quæ iis omnino careat: Imò hæc tellus verè pinguis dicitur quoque in Sacris, quæ lacte fluit & abundet, magis

quàm

quàm melle: cum mel quoq; incultis locis sæpe habeatur, ubi lactis abundantia esse nõ possit. Quot hominum myriades vivunt potissimum ex lacte vaccino? Quot ex caseo? Quantæ divitiæ his solis multis regionibus quotannis accedunt? Ex quibus patet, nõ solum panem, potum, sed & butyrum, caseum & lacticinia omnia à bubulo genere dependere, hæc immediate, illa mediate; atq; ita hominem vitæ suæ potissima solatia & nutrimẽta bobus accepta referre. Quod magis fit conspicuum, si ea commoda, quæ post vitam nostram hominibus conferimus, accumulemus. Præstamus autem ipsis utilitatem longè uberrimam carnibus, intestinis, pinguedine, ossibus, cornibus, cute, vesica, pilis & multis aliis, quæ negligimus: Carnibus, dum quotidie pascimus eorum ventrem famelicum, gulæque ad delicias inservimus: Testes erunt mihi illi populi, qui in eduliis nobis facilè primas dant, nostrasq; carnes tam avidè vorant, quàm famelici panem, putantq; nil jucundius unquam, quàm latranti stomacho assam bubulam objicere: Ex intestinis non minus grata edulia, farcimina & alia fiunt: Pinguedo verò, præterquam quod pinguia fercula & artocreas faciat, candelas homini & lucem nocturno tempore suppeditat, quæ, quanta sit utilitas, vix æstimari potest: Quem enim usum de die Sol suo lumine mundo universo præbet, hunc pinguedo nostra incensa in privatis locis & cameris, de nocte, in absentia Solis supplet. Ossa & cornua, vesica & pili habent & suas utilitates: Multa enim ex illis utensilia fiunt, quæ sunt tanti numeri & varietatis, ut hac angustia temporis singula exprimi nequeant; vesicis verò vasa clauduntur, ne aër ingrediatur, aut contentum intus emittatur: Pilis & suus ad lutum aliasque res usus est: At cutim carni detractam,

5. Desumta mortuis. *Carnes.* *Intestina.* *Pinguedo.* *Ossa.* *Cornua.* *Vesica.* *Pili.* *Cutis.*

pilisq; nudatam propter insigniores utilitates præterire nequeo, sed inter præcipua instrumenta hominibus servientia numerare: Propter quam solam nostro generi corona regia, non consideratis etiam hactenus dictis, imponi deberet. Est autem hæc duarum specierum; nempe adultorum seu boum, & vitulorum: Adultorum, calceis, ocreis & prægnantibus follibus adhibetur; Item equorum ornamentis & innumeris aliis usibus: Calcei quam sint necessarii, non eget demonstratione ulla: Imò nullus est hominum, qui his non opus habeat, si modo sit civilis & honesti ordinis: Reliquorum quoq; instrumentorum usus est omnino frequens: At vitulorum cutis duas inprimis utilitates magnas habet (minutas enim non moror) toti mundo salutares: Prima est, quod inserviat Marti seu Martialibus tympanis, quorum usus est in bellis: Altera, quod addicetur arti, hoc est, quod libri, bullæ, literæ & scedæ inde conficiantur, quibus artes & scientię conservantur & ad perpetuum hominum memoriam ad posteros propagantur. Si igitur mundus regitur his artibus, pelli vitulinæ inscriptis, quis non videt, quasi testamenti hæreditario jure hinc ab antiquis seculis vitulino generi imperium mundanorum omnium esse præscriptum & relictum? Annon hæc est hominum communis memoria, quæ conservat acta & res gestas ab ætate ad ætatem, & nobis quasi in manum confert tam sacra, quam prophana, tam vetera quam nova? Hæc jura omnia in se involuta & exarata tenet: Ideo Regibus, Principibus & Magnatibus omnibus, ut regant sibi subditos, inprimis adminiculo est: Hæc Clericos in templis & Ecclesiis cantantes conjungit, iisq; Psalmos & cantus ministrat: Hæc materiam magnis Bibliothecis, quæ sunt thesaurus temporum,

porum, præstat. In summa, omnia arcana Secretariorum, omnia veracia notariorum, omnia salubria Medicorum nostræ pelli concreduntur: Et libri inde concinnati fidi consiliarii & muti magistri appellantur; quia blandiri nequeunt majoribus, & licet taciti sint, docent, licet mortui, doctrinam spirant, & licet muti, loquuntur. Tantum pro meo genere dixisse sufficiat: Non dubito, quin Dominus Arbiter omnia mea dicta ab initio ad finem ruminando, mihi, postquam & cæteri peroraverint, Regiam dignitatem præ aliis adjudicaturus sit.

O V I S.

OVIS *ubi in se omnium oculos conjectos tam Arbitri, quam adstantium animadvertit*; Nunc, *inquit*, me ordo ad dicendum vocat, quam natura omnium quadrupedum mansuetissimam produxit; qua virtute, nisi regnum obtinuero, nulla procacitate vel audacia id ambire licebit. Tyrannos equidem lupos communi vocabulo appellamus, idque non injuria, siquidem omnem feritatem in subditos exerceant instar ferarum ignobilium, quæ nobis maximè sunt exosæ; quod si verum est, absque dubio ex contrariorum doctrina, Ovis regem mansuetum, qualis ab omnibus optatur, designat. At si saltem plurima in hominem merita Regiam dignitatem alicui collatura sint, quemadmodum ex prædictis patet, nullum animal erga hominem, dum vivit, beneficentius, dum obiit, fructuosius ove habetur, in quibus duobus meæ orationis disquisitio consistet. Ex ovibus inprimis lana, lac & fimus in usum hominum veniunt. Lac autem tantæ utilitatis est, ut vix quicquam ea utilius:

Ovis virtus propria.

1. Ex ove vivente:

Lana.

lius: Nos exuimur veste, qua homo induitur, qua in re charitatem humano generi maximè præstamus: Quid misericordius, quàm dare alteri id, quod nostrum est, quàm subvenire nudo amictibus, & contra hyemis æstusque injurias egenti conferre opem? Non quidem vi quadam à nolentibus nobis lana resecatur, sed annuentibus & spontaneis; quod inde apparet, quod vix vocem tondendæ edamus ullam pastoribus: Inde non spolium est, sed donum, non præda, sed præmium lana ovilla homini, qui ea ad nutum utitur: Partim illam variis coloribus imbutã, partim ita rudem ad diversa opificia applicat: Respice hominem à vertice ad talos, & videbis eum nostris exuviis omni ex parte indutum & ornatum: Pileum si cernas, libertatis antiquitus signum, ex lana conglomeratum & contextum animadvertes: Tunicam, togam, pallium, imò & tibialia si contempleris, hæc omnia tegumenta laneæ materiæ plerunque reperies: Totum equidem hominem nostris donis circumtectum & munitum invenies, unde nobis maximè obstrictus esse deberet, & pro nobis arbitrium ferre: Nos illi in bona nostra possessionem dedimus, utinam & ille pro nobis sententiam diceret: An nullus charitatis in eo mutuus est affectus, quo illum prosequimur? An nulla benevolentiæ nostræ in eum memoria remanet? Nostrum equidem genus nulli animalium injuriam aut noxam infert: Gramen & myrica abjecti precii nobis alimentum est, nihilominus pastorem nostrum multis beamus beneficiis: De lacte gloriari possem, quod hoc pinguius, dulcius & utilius esset homini, quàm multorum aliorum animalium, at prohibet me mea verecundia: Hoc salitum & bullitum crassescit in optimum & gratissimum ciborum condimentum. Caseus quoque inde

Lac.

inde præpinguis fit, qui multis populis in deliciis habetur. De fimo nemo dubitat, illum agris esse acceptissimum lætamen, quod agricolæ & pastores bene noverunt, ideoque sepes nostras per agros successivè disponunt, donec ab omni parte satis fimi acceperint: In stabulis, ubi concludimur, fundus subterraneus sale nitri perfunditur, nempe ex nostri corporis urinali lixivio, ex quo horrendus ille pulvis, pyrius dictus, abundè conficitur, qui mœnia & castella sua vi disjicit & destruit, si tormentis bellicis cum globis ferreis inseratur & incendio displodatur: Fimus quoque noster & sal jam dictus inde confectus, in multis morbis medicamentum salubre existit, utpote interius in icteritia & similibus obstructionibus; exterius in ambustis cum aliis emplastratur: Tantum boni ex viventibus: Ex mortuis; En agni annuatim hominibus in epulas conferuntur, ac tandem nos ipsæ: quamvis illius Romani Imperatoris dictum magis laudarem, qui inquit; *Est boni pastoris tondere pecus, non deglubere*; Nihilominus rapimur omnes ad gulam, & quas non scabiosa lues prævertit, ferrum conficit: Patientiæ quoque in ipsa morte singulare specimen præbemus, dũ nec mactanti resistimus, sed jugulũ volentes porrigimus: Carnibus & pinguedine mẽsas reficimus vario cibariorum genere hinc instructissimas: Pellem pellionibus suggerimus, qui inde muliebres vestes aut etiam civiles præparunt: Quod si lana inde rescissa fuerit, ad varios usus hæc distribuitur, & cutis nudata pilis ad non pauciores: Præcipuè ad membranas librorum & scedarum, Qui usus mihi cum vitulo communis est: Unde quam ille hinc sibi laudem sperat, eandem mihi, & longè majorem adscisco, quippe, quæ non ad bellicos tumultus causam (ut ille) præbeo, dum tympana

Fimus. *2. Ex ove mactata.* *Tiberii.* *Carnes.* *Pinguedo.* *Pellis lanosa.* *Cutis seu membrana.*

pana ex ejus pelle sæpissimè fiant, non autem ex mea: Pro quo horrendo potius abusu, quàm usu, ex intestinis meis fiunt chordæ Musicæ, quæ lætificant hominem magis, quàm tympani Martialis sonitus. Homo autem magis ad Musicam videtur compositus, quàm ad pugnam, cum ad hanc non peculiaribus armis instructus sit, ut leones dentibus & unguibus, ita & lupi, ursi; equi calcibus, tauri cornibus; sed nudus in mundum venerit, in quo illa nobis, atque nos illi valdè assimilamur: Ad Musicam verò sua quadam natura præ cæteris inclinat: Unde Plato; *qui non*, inquit, *lætatur harmoniâ, non est harmonicè compositus*: Ad Musicam nos ipsi maximum adminiculum præbemus, in quo præcellimus aliis animalibus omnibus. Chordas enim testudini aliisque instrumentis Musicis, digito humano pulsatilibus, ministramus, atque sic lætitiam, diversis modis, Phrygio, Ionico, Dorio vel Lydio, illi causamur; affectusque varios movemus; De chordis crassioribus earumque abusu nihil dicimus, quibus armamus arcus, & sagittas propellimus in hostem, quo solo genere novimus gentem à gente victam, regnoque exutam, populosiorem à minus populosa, at nervo arcuum stringendo magis assueta: Earum sunt & variæ utilitates in opificiis hominum, quas prætérimus: Unum autem omittere non possumus, quod eadē particula nostri corporis lupum deterrimum generis humani è medio tollat, aut potius ejus catulos, ne mundus à tot lupis destruatur: Quæ verba, si ænigmatica nimis tibi visa sint, explicabo: Quis major lupus Turca? Hic suos fratres & interdum filios corda, ex intestinis ovilis facta, strangulat, ut solus rerum potiatur. Si itaque ad me ipsam fiat respectus, videor excellere virtutibus homine dignissimis, utpote mansuetudine, patientia,

Intestina.

Ænigma.

tientia, innocentia vitæ, simplicitate; si ad officia, quæ confero humano generi, nec aliud mecum comparandum erit, cujuscunque differentiæ aut proprietatis sit.

ANSER.

VIx *Ovis orationem suam finierat, mox Anser pinguiusculus in hunc profatur modum:* Satis jam diu, Judex justissimè, percepimus quadrupedum relationes, quas etsi non vituperare audeam, tamen nec laudibus in cœlum evehere præsumam: sunt enim tales, quæ ut laude sua dignæ sint, sic laude digniori facilè cedere cogantur: Si genus spectetur in creando Rege, nullum nostro æquari, multò minus præferri, poterit. Est enim hoc sublime & aërium: Imò non solùm aërem nostri dominii tractum asserimus, sed & aquam & terram: Ubicunque in his Elementis vivimus, victus non denegatur; quod vix ulli animalium concessum est, ut tribus Elementis gaudeat, tanquam ternis mundi partibus. At si hæc non in considerationem veniant, & solummodo servitia & utilitates hominibus præstitæ ad hanc Regiam sublimitatem promoveant, illis enarrandis supersedeo, & alia, quæ magis respiciantur, in medium adducturus sum. De vita mea non multum prædicare possum, cum mihi potius vivere videar, quàm alteri; nihilominus quibusdam in locis annuatim plumas de pectore erui mihi ad hominum usus patior: Deinde & ovis, quibus iidem vescuntur, pariendis & excludendis studeo: Sunt quoque qui fimum meum medicinalem usurpent ad morbos diversos: At cum fatalis mihi hora instat circa Martinalia, aut aliàs, præcipua ex me homini utilitas expectatur: Carnes igni plærumque

Anseris genus.

Tribus elementis gaudet.

1. Ab ansere vivo: Plumæ.

Ova.

Fimus.

2. A mortuo:

Carnes.

adhibentur & aſſantur, ut ſic quarto quoque Elemento gaudeam; Inteſtina & partes extremæ ſanguine proprio cum aceto mixto bulliunt; atque ſic bina opipara fercula ex nobis fiunt ad hominum læticiam comparata, quæ magni apud illos æſtimantur precii: Ex plumis mollioribus lectos, quibus indormiant homines, fieri permittimus; ut ſic bene paſti noſtris carnibus & viſceribus, bene quoque dormiant in noſtris exuviis: Atque hac ratione medium ferè tempus vitæ humanæ, dum dormitur, apud nos tranſigitur, de quo nemo aliàs gloriari poterit: Quid dicam de iis, quæ plumis & lectis accidant, cum ſint notoria, & toti mundo ſalutaria, qui per genus hominum continuatur, ne pereat. Pennarum ſeu plumarum aliæ variis coloribus imbuuntur, & varios nanciſcuntur uſus. Quædam autem adaptantur ſagittis, ut quod ipſæ ſua natura vel arte nequeant, acquirant noſtra virtute; Hæ bello inſerviunt: At reliquum pennarum earundem ſcriptionibus accommodum inſtrumentum, quo mundus gubernatur. Noſtrum genus in arce Tarpeja ſeu Capitolio hoſtes prodidit antiquitus, unde ſacrum ſemper habitum fuit, & publicis ſumptibus nutritum, quippe quod vigilias & excubias nocturnas canibus certiores præſtet & ſervet. Unde ſervâſſe urbem Romam, Orbis dominatricem, abſque joco dicitur, quod quidem magnum præconium: At longè majus eſt, quod pennis ſuis omnes artes & ſcientias propagârit, conſervârit, & ab interitu immunes reddiderit: Fruſtra pellis vitulina vel ovilla præparatur ad ſcripturam, niſi noſtræ pennæ illis operam ſuam impenderent, quaſi ſaltando & in varios gyros eundo: Illæ membranæ ſunt patientes, pennæ noſtræ agentes; illæ ſunt ſubjecta, hæ cauſæ efficientes, quæ longè

Plumæ.

Sagittæ plumatæ.

Pennæ ſcriptoriæ.

longè illis antecellunt: si anser cum ove consentiat, iis maxima animalia resistere nequeunt; imo ipse homo se doceri ab ansere patitur, dum legit veterum Sapientum manuscripta: Ovis absque ansere nullius est precii, hoc est, membrana absque scriptura: At econtra anser absque ove cum vitulo vel lino contrahere amicitiam potest: Unde patet, nostri generis potestatem esse primariam & præeminentiam tenere præ dictis omnibus. Levius certamen hoc nobis cum præsentibus ideo æstimari debet, quòd antehac pennæ nostræ palmam obtinuerunt præ multis aliis, nempe præ Martialibus illis & aquilinis pullis; In signum cujus victoriæ, adhuc plumæ seu pennæ pileis accommodantur: Hinc Poëta: *Penna beat cælo, penna volare facit.* Quid igitur aliud, quàm palmam, regiúmve nomen ab his, nullo modo cum istis comparandis, reportare poterimus? Per nos nostrasque pennas Imperator imperat Regibus & Principibus: Unde non immeritò ab illo dicitur; *Oportere Imperatoriam Majestatem non solùm armis decoratam, sed & legibus armatam esse*; quæ leges cùm scriptæ sint, pennarum nostrarum beneficio extant, & Imperatoribus serviunt: Per nostras pennas Reges, Principes & Duces suas ditiones administrant: Fac nullos esse aut fuisse libros manuscriptos, ergo nec literæ, nec leges, nec historiæ ullæ, nec ars medica, nec aliæ scientiæ aut artes essent memoriæ mandatæ, ac vita humana à beluina parum differret: nihil magis scirent omnes, quàm pueri ignari in loco quodam inclusi, unde nunquam egressi sint: At nunc illi, qui sunt prudentes, docti & experti in bonis literis aut artibus, tales pennarum munere evaserunt: Hi regunt mundum suâ doctrinâ, politiâ & scientiâ, quæ pennis propagatæ sunt; & alii pennarum nullum

uſum ſcientes, viliſſimæ conditionis habentur, & momenti haud magni. Pennæ divitias ſæpè alicui conciliant aliàs pauperi: pennæ divitibus ſunt ornamento & honori: Imò pennæ omnem fortunæ conditionem gratiorem reddunt. Pennæ enim literas humaniores omnes complectuntur, quæ antiquitus ſtylo notabantur, nunc pennis: Literis qui honos à Regibus habitus eſt, ille debetur quoque pennis, & illis, ex quibus hæ procedunt, nempe anſeribus. Unde concludimus, noſtrum honorem majorem eſſe, quàm ut repulſam à regio nomine pati poſſit: Duos ſaltem uſus pennarum leviores adjiciam, quorum unus eſt ad venationem, pro terriculamentis ferarum, pennis ſuſpenſis; alter in plectris Muſicis; ut & ſagittis, ut antea diximus: Jactet ovis chordas ſuas ad Muſicam utiles, & meæ pennæ cytharis & organis virginalibus non minus ſunt neceſſariæ: Jactent eadem chordas ſuas majuſculas ad nervos arcuum, en abſque meis pennis ſagittæ non pervenient ad metam: Prædicet quoque unà cum vitulo membranas ſuas ſcripturis inſervientes, en abſque meis pennis, quibus perſcribantur, erunt inutiles: Ut interim alias commoditates pennarum noſtrarum minutiores, utpote, quod hamis piſcium captandorum, aliiſve operibus mechanicis applicentur, prætereamus, hæc pro tempore peroraſſe, brevia quidem, at firmiſſima, ſufficiant, quæ nullum eſt dubium, quin mihi Monarchiam, te Arbitro, conciliabunt.

O S T R E A.

OSTREA, *quia quartum locum vice piſcium tenebat, non paſſa eſt eum ſibi ab alio præripi, ſed mox in hunc ſermonem*

nem prorupit: Si magnitudine corporis, viribus, labore, sagacitate & docilitate imperium inter animalia acquirendum sit, non mihi spes ulla superest, quippe, quæ minuta absque robore, nec quid cæterarum propriatum agnoscam: Atque tum arbitror, nullum ex præsentibus eam dignitatem jure sperare posse, cum sint alia ex animalibus mirè in his excellentia, quæ nos magno intervallo post se relinquant: Verùm si nobilitas, ortus, utilitas homini collata & preciositas spectetur, non video in hoc cœtu quenquam, qui mihi præferri possit. Nobilitas hinc apparet nostra, quod in aquis Elemento omnium nobilissimo, nata & enutrita sim, interque aquatilia animalia, quæ varietate & magnitudine terrestria longè excedunt, primas jamdudum obtinuerim: Aquæ mihi domus sunt, ex quibus omnia, etiam cœlum ipsum, facta leguntur in Sacris, nec ex his aliquis amnis exiguus, sed Oceanus ille immensus, Indicus aut Orientalis: In hoc, tanquam natali fundo & prædio, primam lucem vidimus. Si itaque splendor patriæ ad alicujus nobilitatem multum conferat, ex nobilioribus hac quoque ratione æstimanda sum: Sed hæc nota mihi cum cæteris aquatilibus communis videtur; quocirca eam non valde urgeo, & ad magis mihi propriam accedo, quæ est, Ortus, natalesque mei, quibus omnia viventia longè antecello: Castitas nostro generi innata videtur, quod non se propagat communi modo, sed peculiari, nempe conceptione ex astris facta seu influentia: Arma nobis natura offensiva non concessit, at defensiva, eaque tutissima: Unde nos alteri non nocemus, nec injuriam ab altero illatam admittimus: In illis partibus, ubi cœlum æstu, efficacius operatur, ut potè in sinuosis flexibus Indici maris, à cœlo concipimus fœtum

Ostrea nobilitas.

Ortus.

fœtum preciosissimum in hunc modum: Ad superficiem aquarum efferimur, apertisque claustris seu domunculis nostris hiantes matutinum cœli rorem bibimus, quo deinde mirificè intra testas nostras coagulato, prægnantes sumus gemmis splendidissimis, quæ nostro succo perfusæ albescunt nitore gratissimo, & hominibus sunt dona acceptissima, tum quoad medicinam, tum quoad ornatum eorum corporum: Margaritæ ab illis dictæ videntur, quod maris sint progenies & uniones, quod quasi singulæ proveniant, vel unæ preciositatis palmam obtineant. Ad medicinam hæ conferunt, maximum cordis solatium & tutamen, cujus spiritus & humidum radicale maximopere reficiunt & restaurant: Nihil enim arbitrantur Medici accommodatius & jucundius perlatis, ut vocant, confectionibus Manus Christi: Habent quoque species diamargaritonis tam calidas, quàm frigidas ad diversos morbos, in quibus virium refectio requiritur, utilissimas: Sunt, qui faciunt inde lac, oleum, liquorem, aquas & sal ad eandem intentionem. Quid? quod ad uterum muliebrem, conceptionem juvandam & sterilitatem prohibendam ipsæ margaritæ unà cum earum matricibus maximè conferant. Præter hæc, tres insignes utilitates hominibus conferimus: Primò, ipsi vescuntur nostris substantiis, atque eas pro delitiis & cibis utilissimis habent; tum quia gratæ sint palato, tum quia semen geniale in utroque sexu adaugeant: Quæ illorum opinio absque dubio certissima est: Atque hinc nos sumus causa multorum, qui aliàs fortè non generati essent, hominum. Quæ utilitas humano generi præstita tanta est, ut comparationem cum nulla alia admittat: Quantò enim vita hominis dignior est omnibus aliis commoditatibus,

Margaritæ.
Margaritarum usus ad medicinam.
Esus ostrearum ad quid utilis.

tatibus, ei aliunde accidentibus, tantò & hæc utilitas illi collata: Testarum ostrearum non minor est usus in exornandis manubriis & instrumentis hominum diversis, quæ recensere omnia non est hujus loci: Respice saltem ad divitum conclavia, mensas & alia utensilia, & videbis nostrarum exuviarum innumera insignia & ornamenta: Verùm si de ipsis margaritis dicendum, vereor, ne obstupescere prius cogar, quàm illarum dignitatem & nobilitatem satis exprimam. Cleopatra illa Ægypti Regina inter suas divitias & thesauros Uniones quosdam habuit, qui illo precio æstimati sunt, quo bis mille boves, aut multa jugera agrorum, imò insula aliqua satis magna, emi possent: Illi aurum millies, imò centies millies & amplius suo valore excesserunt, si de æquali pondere hujus & illorum fiat comparatio: Unde nihil iis in toto orbe preciosius inventum est, nihil carius aut rarius, quos tamen dicta Regina uno haustu absumpsit, cùm Antonium Romanum Imperatorem magnificentissimæ Cœnæ apparatu longè superare contenderet: Unde Plinius, *Principium*, inquit, *culmenq́ omnium rerum pretii margaritæ tenent.* Si itaque illud, quod in nobis concipitur & generatur, omnium rerum orbis est preciosissimum, quid ni & nos nobilissimæ conditionis & Regiæ digntatis censebimur? Inhumanum esset & rationi adversum, fœtum vel prolem cujusdam in cœlum dignitatis præeminentia evehere, & parentem humi depressam negligere. Quodsi nos nõ essemus, nec homines haberent, quod admirarentur & adeò preciosum æstimarent. Nos itaque homini hujus doni authores & causæ ut habemur, sic eodem frui aliisque præferri desideramus. Per nos Reginæ, Principum, Comitum, Baronum & Nobilium matronæ splendent

Testæ ostrearum.

Margaritarum preciositas.

Lib. 9. c. 35.

D &

& emicant præ aliis fœminis. Per nos ipſi quoque Reges & Principes cæterique Nobilium ordines decorantur & ſuſpiciuntur. Unde per quos ipſi ſunt magnifici & ſplendidi, hos, ut illi viciſſim beent & præferant aliis, Talionis lex & beneficentia mutua ſuo jure poſtulat & requirit. Nos coronas Regias noſtris muneribus precioſiores reddimus, & radiis nitentibus illuſtramus. Nos ſceptra clariora ſplēdore noſtro efficimus, & chlamides Regias noſtris donis turgentes & ſuperbas ſtatuimus. Unde ceu Regiam dignitatem in hominibus promovemus, ſic ab iis ad eandem dignitatem ſupra omnia infra hominem tamen, promoveri jure quodam poſcimus: quod denegari nobis non poterit, niſi illi, quorum nos non immemores in donando, noſtri fuerint haud memores in referendo beneficium: *quibus dictis, in ſuas teſtas ſe recondidit, & vocem abrupit.*

A P I S.

HUIC *ſucceſſit apicula, corpore quidem exiguum animalculum, ſed ſtrepitu & bombo admodum vocale, imò & ſpiculo timendum, ne ad iram laceſſatur aut irritetur; quæ hoc modo intonuit*: Adſum & ego; Homo arbiter, regni candidata, quàm tutè ad id facilè admittes, ad quod quaſi à natura dicata & promota ſum: Quod enim animal regem agnoſcit, præter hominem & apim? Quod magis politicum utroque? Nullum inter omnia: Ut itaque homo imperat nobis, ſic nos aliis animalibus & rebus: Noſtrum regnum humano ſubjectum eſt, homo manet Univerſi dominus, nos feudales ejus, quicquid habemus, illi acceptum referimus: Ille Deo ſervit, nos homini, nobis cætera omnia: Nihil eſt, quod regnum à nobis auferre poſſit, quod poſſidemus inter nos, & facilè ad

Homo & apis regem habent.

alia

alia propagare possumus, annuente homine: Nihil est nostro genere sublimius nobilitate & ortu, nihil celerius motu, violentius in hostes spiculo, beneficentius in amicos, Musicâ celebrius, utilius in homines, imò in Deos, omnesque status & ordines, quod oratione nostra facilè probabimus. De nobilitate & generositate *Nobilitas* apum nemo dubitabit, qui novit nostram gentem *apum.* absque coitu aut Venereo complexu propagari cœlesti quadam indulgentia. Ex vermiculis enim in favo nostrorum parentum generatis in apiculas acceptis alis, quasi nobilitatione quadam, transimus. Unde nos in ipsorum ortu verè nobilitatis insignia recipimus, atque sic nobiles nascimur. Nobilitantur enim illi, qui ad meliorem & digniorem statum evehuntur à majori vel Rege vel Principe: At nos ab ipsa natura, quæ est Regina omnium, in ipsis cunabulis jacentes sive favis, naturaliter nobilitamur, & ad aliam quasi animalis speciem provehimur. Differt enim vermis repens ab ape volante specie & forma: & hæc longè nobilior illo est. Casta *Castitas* itaque nostra propagatio est, & pudicissimum nostrum *apum.* genus; quæ non est minima commendatio Regis. Quid Alexandrum Magnum & Scipionem illum bellatorem fortissimum magis gratum aliis præstitit, & omni posteritati commendatos reliquit, quàm castitas? Non tam violenta vis in armis posita, quam hæc virtus homine dignissima est; cum & beluæ aliquando victoriam obtinere possint, virtutem autem, huic parem non exercere. Si quoque celeritati sua laus sit, eaque Regem maximè *Celeritas.* deceat, hostibus horrendum præstet, nullum animal nobis celerius, si per aërem via quærenda sit. Alexander ille jam nominatus & Julius Cæsar, mira celeritate usi, totum ferè mundum sibi subjecerunt, quod absque du-

 bio

bio non fecissent, si contatores & morosi duces bellorum fuissent: Unde ille interrogatus, quomodo tam brevi temporis spacio tot Regna subjugasset, respondit: Μηδὲν ἀναβαλλόμενος, *nihil procrastinando*. Hic autem brevissimo tempore pugnans contra Pompejanos in tribus partibus orbis semper victor evasit, celeritate præveniens hostium conatus. Imò & nos inimicis nostris arma promptissima inferimus, at non nisi lacessitæ injuriosis. Ad hunc usum nobis vindictæ tela ministravit natura, quibus fucos, muscas & insecta alia fugare facilè possumus. *Qui enim*, ut vulgò dicitur, *injuriam unam tolerat, aliam invitat: Et faciles motus mens generosa capit.* Lentæ quidem sumus ad iram, at provocatæ hostibus horribiliores, quàm expectassent à tantillo animalculo: *Magna etenim est nobis in parvo corpore virtus*, ut Tydeo illi pusillo mole corporea, sed mente gigantea. Virtus enim compressa fit fortior, & majores impetus adversariis infert. Nihilominus nulli primæ injuriam facimus elatæ potentia & armis majores, alveariorum nostrorum prædones non injuria incessimus & fatigamus, quippe qui nostra dona & alimenta unà cum vita appetant. Musicis tintinnabulis tamen facilè furias remittimus, quemadmodum & magni bellarores ab armis ad quietem Musicis modis deliniti scribuntur. Musica itaque sumus animalia, & in hoc hominis non dissimilia. nullum autem animal mihi jactet suas exuvias ad Musicam vel organa eius aptas, cum nos ipsæ simus Musicales, perpetuo bombo operi nostro vacantes & tinnitu ab aliis excitato acquiescentes: *Hîc Rhodus, hîc salta: Nam quæ non fecimus ipsæ, Vix ea nostra reor.* Nos ipsæ vivæ canimus, & non veluti mutæ post obitum ab aliis pulsamur, ut ovis & anser de sese gloriabantur. Nos damus vocem,

Adulciscendum promptitudo.

Innocentia.

Musica amor.

& accipimus gratissimam. Indicium utrobique est penes nos ipsas, non alios. At nunc de utilitate nostra in homines pauca dicemus, quæ sola videtur regnum alicui tribuere. Hæc equidem immensa ex nobis, quæ in duabus rebus consistit, melle & cera: Melle quid dulcius, quid gratius, quid salubrius homini? Unde quidam senex, at validus pro ætatis ratione, interrogatus, quo medio ad tam maturam senectam pervenisset, *melle*, inquit, *intra corpus, & oleo extra utendo*: Mel itaque ad longævitatem hominis & sanitatem conservandam maximè utile est, gratissimum pueris, acceptum fœminis, salubre senibus: Ex hoc multæ gentes potum, vini æmulum, imò ægris multis accommodatiorem, conficiunt, quo in morbis frigidioribus, cui illæ ad septentrionem obnoxiæ, utilissimè utuntur; hydromel id genus vocant, ex aqua & melle compositum; quemadmodum & œnomeli ex lino & melle concinnatum: De melle nostroque genere fortissimus ille heros Samson ænigma cognitione dignissimum proposuit, ut in Sacris legitur: De mellificio & apum cultu Virgilius aliique scriptores volumina hominibus reliquerunt, quæ nisi apes essent utilissimæ, non tanto labore peracta extarent. In medicina insuper mel varios usus præstat præter jam dictas potiones, in conservandis & condiendis simplicium viribus, ut rosis & aliis innumeris. Etsi autem biliosis & picrocholis non ita conveniat, propter illorum naturæ corruptionem, tamen phlegmaticis & melancholicis optimum medicamentum est in mixtura aliorum. Tantum de melle, de quo ejusque usu vel totum diem differendo absumere possem, nisi brevitati studendum scirem. Sequitur de cera: quæ insignes tres utilitates homini confert: Prima est, quod candelæ ce-

Utilitas apum.

Mel.

Cera.

1. *Utilitas*

reæ inde conficiantur in templis & locis ſacris uſitatiſſimæ, nec non ædibus privatis. De ſacris conſtat, quod nos DEO quaſi holocauſtum incendamus perpetuum, diutius durans, quàm alia incenſa, ut apud maximam hominum partem uſu receptum eſt tam apud Chriſtianos, quàm paganos. Hi enim ſuis Idolis & Dæmonibus, illi Sanctis & aliis ceremoniis cereas addicant; Nos primitias DEO & decimas Eccleſiæ vovemus. Cereas enim cellas omnium primò conficimus mirabili artificio, in quo hactenus humanum ingenium nos imitari non potuit, nec manus artificum æmulari. Atque hac ratione piæ erga religionem videmur, ut officioſæ erga hominem; in quo duplici munere reliquos omnes longè antecellimus. De ædibus privatis nemo dubitabit, quod in Regum & Principum, aliorumque magnatum mẽſis noſtri operis cereæ ſeu lumina de nocte vigilent, quæ aliis inſerviunt ſeipſa conſumendo, quod verè Regium eſt ſymbolum, & ſic noſtro generi aut à nobis deprompto dono conveniens. Secunda utilitas ceræ eſt, quod in medicinis exterius hominum corpori applicandis, ut emplaſtris, ceratis aut unguentis admiſceatur, ad omnis generis adfectus & morbos; Oleum quoque inde confectum magni uſus eſt. Tertia & magis inſignis ceræ utilitas eſt, quòd antiqui tabellas & libros ex cera habuerint omni genere doctrinarum plenos, & adhuc, ut olim, ſigilla illi impreſſa homines ſervent ad Reipub. maximum emolumentum: De tabellis & libris conſentiunt omnes, qui vetuſtatem reſpiciunt, antequam aliæ materiæ ad ſcripturas uſurparentur, quod in tabulis ceratis ſeu lineis cerâ repletis ſtylo quodam acuto literas ſculpſerint & exarârint, & ſic per tabellarios invicem tranſmiſerint. Ergò Reges & Principes,

Secunda utilitas.

Tertia utilitas.

nec

necnon quicunque alii apum ope usi sunt ad communicanda sua consilia. Nostræ exuviæ eorum mentis nuntiæ fuerunt; nec hoc solum, sed & libri cerati doctis & prudentibus usurpati sunt, ad artes & scientias conservandas, præsertim leges, quibus hominum vita regitur. Sigillorum autem illa in ceras impressio quantum sit virium, abundè patet: Nihil firmum & constans in contractibus hominum habetur; nisi cera interveniat & fœdus pangat; nisi apiculæ parte suorum ædificiorum illi fulcra & columnas supponunt & suppetias ferunt. Omnes itaque res humanæ cera, ut gubernantur, sic conservantur & firmantur; tanquam vinculo non cereo, sed valdè serio. Nam verè dicitur à Poëta;

Pan primus calamos cerâ conjugere plures
Instituit.

Omnia enim negotia humana, si bene respiciamus, cerâ conglutinantur & ligantur. Quod enim dato sub sigillo in cera impresso alter altri adstrictus sit vel officiis vel rebus vel dictis, quid aliud est, quàm ligamentum & vinculum, quod PAN, quasi omne negotium admittit? Desinant competitores mei, vitulus, ovis & anser sua dona circa hæc celebrare, cum meum hoc munus sit præcipuum. Quid literæ absque sigillis? quod campanæ absque pistillis. Quid homines absque fide? Umbræ & larvæ sunt, imò civiliter mortui. Vitulinæ itaque seu ovillæ membranæ etiamsi scriptæ sint pennis anserinis adeò celebratis, cujus laboris sunt, nisi cera accedat nostri muneris? Nullius; imò si cera detracta vel rupta fuerit, pro nihilo habentur, tanquam non scriptæ. Cera itaque est, quæ addit illis fidem & ad illam dignitatem evehit, ut in precio habeantur, quâ detractâ, ad viliores usus mancipantur. Unde quilibet de cera alicujus obti-

nendæ

nendâ,hoc eſt,ſigillatâ,vel propriâ recuperandâ ab aliis ſunt ſolliciti,non de ſcripturis ipſis,quæ mortuæ,ut ſunt abſque cera,ita ab iiſdem vitam recipiunt. Quod de ſigillis dicitur,idem de aliis imaginibus intelligi debet: In ſacris quibuſdam templis innumeræ imagines ex cera ſuſpenſæ animadvertuntur: ſic in aliis locis antiquitus, ut adhuc habuerunt imagines ſuas & ſuorum avorum ex cera ordine diſpoſitas; Unde ob antiquitatem, fumoſæ ceræ illæ vocatæ ſunt,& quò quis nobilior,eò plures ejuſmodi ceras oſtentare potuit & econtra. Adhuc ad vivum imagines in cera colorata varii generis exprimuntur,quæ cum ſint tot,quot res vel individua, de illis nihil addo. Ex jam dictis facilè convinci poſſe intelligo,mihi ſoli debere Regiam præeminentiam præ cæteris omnibus. Nec dubium eſt, quin eam poteſtatem, quam in noſtram gentem exercemus, quoque in alia quæcunque, nempe Regiam, extendere ſciamus. Eſt autem in noſtra Monarchia, ne & hoc nimis ſuccinctè præteream, tanta Majeſtas, prudentia & ordinis ſeries, ut vel ipſi homines à nobis Regiæ poteſtatis politiam didiciſſe videantur,& nos non ab illis,ut multi quoque ex ſcriptoribus tradunt. Nobis enim Rex naſcitur ſatis conſpicuis notis, pulchritudine, corpulentia & diſcretione ſingulari, at abſque ſpiculo & furore, cui omnes ſubjicimur, nec ullum, præter ipſum, agnoſcimus: Illi laboramus, ut regenti, illi ut excubanti in medio favi aſſiſtimus, illi evolanti ſtipamus latera,nec omnes movemur loco, niſi ille præeat,ducat & reducat. Hæc & his ſimilia cum quidam ex hominibus cum admiratione conſiderarunt, relictis omnibus ſuis negotiis, in his ſolis conſenuerunt, divinam providentiam ex ſola apum contemplatione verè Regia manifeſtiſſimè animadver-

Monarchia apum.

advertentes. Quæ omnia, ſi & tu, Arbiter optime, tecum perſpexeris, nullum eſt dubium, quin mihi dignitatem Regiam, ut naturâ ſic aliis dotibus, officiis & utilitatibus erga hominem, debitam, neglectis omnibus aliis, cujuſcunque magnitudinis fuerint, aſſcripturus ſis, ne de tuo judicio quaſi minus æquo, aut non ſatis conſulto, conqueri aliquando poſſim.

B O M B Y X.

JAMPRIDEM *Bombyx ſibi dari copiam dicendi, optaverat, verùm lege & ordine huc uſque ſe coërcere coactus erat: Nunc itaque turgidus corpore & promptus in hæc verba prorupit:* Quicunque hactenus mihi perorandi partes præripuerunt, non item hanc facultatem adiment, quâ non difficulter primas inter omnes, dummodo audiar, recuperaturus ſum: Si nobilitatis laude vel natalibus; ſi artificioſo opere vel ingenio, aut denique utilitate in homines redundante multiplici, axioma Regium acquirendum ſit, illa omnia in me uno copioſiſſimè reſplendere demonſtrabo: De primo etſi non multus glorier, tamen cum aliis hæc quaſi potior laudis nota fuerit, nulli hac in parte lubens conceſſero. Quis autem meam naturam ſatis indagare potuit, cum tot mirabiles metamorphoſes in ea ſe oſtendant: Ex ſemine exiguo radiis ſolaribus vel mammis virgineis calefacto vermiculi prodeunt animati & vivi, qui verno tempore in tenuiora mori folia expoſiti indies erucarum inſtar accreſcunt, & augentur in omnes dimenſiones, donec in erucas jam ſat magnas & variè coloratas progrediantur: Hoc noſtræ originis initium eſt, quod ideo admirabile exiſtit, quia inſectum quatuor alis præditum relinquit

Bombycis Nobilitas Ortus.

linquit id ſemen, & vermis ſeu eruca progeneratur ex eo: Hæc ſanè animalia ſunt diverſa, nihilominus unum ex altero prodit, & alterius cauſa eſt: Artificioſum autem illud opus exiſtit, quod ab eruca, dum ita ſaturata foliis mori jacet, texitur: Incipit enim illa miræ texturæ bombycina fila ita conglomerare circum ſeſe, ut impoſſibile ſit alicui homini imitari: Hæ telæ ab hominum genere retexuntur, & in glomos congeruntur ad varios uſus: Quæ nunc Utilitas hinc petatur, non facilè licet exponere, ſiquidem ſit immenſa: Sericum illud rude manens in ſuo colore, pallidum & ſubflavum eſt, quod tingitur & diverſiſſimos colores recipit: Hinc partim fila duplicantur ad alios uſus, partim texturæ fiunt à textoribus diverſorum generum. Inde tot ſericei panni arte mira conficiuntur, ut materiam mille artificibus præbuiſſe dici poſſint, quorum tamen alii alia inde opera concinnent ad hominum uſus ſpectantia: Cogites ſaltem, quot viri, quot fœminæ noſtro ſervitio panem quærunt, dum quod nos teximus, illi retexant; Hinc tinctores cum magna familia ſuas operas nobis præſtant, ut ſerica noſtra aliis atq; aliis coloribus imbuant: Poſt hos textores adſunt, qui ex filis tinctis varia ſtamina & ſubtegmina concinnant; unde fit velutum & diverſæ aliæ texturarum ſpecies: Hinc mercatores hæc opera mercantur, & ſuis mercibus aggregant, inque diverſas regiones & civitates convehunt ad uſum hominum: Quæ quatuor hominum ſortis tam ſunt populoſæ, ac numero abundantes, ut nullus Rex tam potens inveniatur, qui plures ſubditos habeat: Nihilominus hæ omnes agnoſcunt, ſe à nobis victum & à noſtris donis petere: Qui verò præter hos & amictum inde habeant, ſunt planè innumerabiles: De Imperatoribus & Regibus

Artificioſum opus

Utilitas.

bus nihil, ut nec de Principibus dicemus, quamvis & illi nostris muneribus gaudeant, sed de inferioris ordinis hominibus: Respice, quamprimum aliquot nostri generis vermes suas telas circum illos contexuerint, quàm superbiant, quàm strenui incedant & cristas erigant: Nulla res est, quæ ita hominum multorum animos mutet, quàm nostrum illud texturæ opusculum, quo si quidam saltem tegantur, omnia sua vitia satis tecta esse existimant: An non honestus ille præsumitur, qui multis famulis comitatus splendidissimis nostri operis filis involutus incedat, licet hominum, si animum spectes, sit pessimus, & ne pilum honestatis repræsentet? Econtra, an non statim inhonestus & vilissimæ conditionis ille habetur, qui pannis obtritis & abjectis obsitus est, liceat integerrimum aliàs honestumque tegat animum? Tu ipse optimè novisti, vel doctissimum in literis & scientiis absolutissimum virum in nullo vel saltem exiguo haberi precio, si non bene vestitus fuerit, nec ut talem decebat, se præbuerit; Ac quemcunque vis semihominem, si mentem spectes, serico indutum magnificè, literatissimo illi anteferri: Tantum tela nostri operis præstare potest, de quo si dubites, vel verâ historiâ rem tibi ob oculos ponam: Philippus Bonus Burgundiæ Dux aliquando noctu invenit quendam ex infima plebe cerdonem Grandavi in foro somno vinoque sepultum, quem à ministris suis attolli & gestari secum in aulam Ducalem, ubi hominem vestibus suis vilissimis & immundis exui, & indutum indusio lineo in Ducalem lectum reponi jussit, donec villum, quod biberat, edormiret: Manè adfuerunt ipsi pueri Nobiles eleganti facie & vestitu, qui expectarent, dum homo evigilaret, quem interrogârunt, ut ipsum Ducem soliti erant, gestibus &

Historia jucunda.

dictis ad blanditias & reverentiam compositis, quomodo vellet vestiri, & simul diversa genera vestium ipsi, ut inde delectum haberet, proposuerunt: Homo multis modis de statu suo ab initio dubitavit, ut & de loco, secumque diu disputavit, an esset ille, qui haberetur, an verò alius ille, qui fuerat: Cum verò animadvertisset & nobiles viros adesse, qui sibi ad nutum adstarent & quærerent; An non vellet surgere & ad consueta officia redire, facilè sibi persuaderi passus, sese esse Ducem, qui haberetur: Indutus itaque vestibus ducalibus, cum hac sibi convenientes sentiret, non aliter putavit, quàm sese esse tot famulorum Dominum & (nescio, quò fato, factum) totius regionis potentissimum Principem: Ducitur magno comitatu ad viridaria aulæ proxima, hinc ad vivaria piscium, deinde ad jentaculum; à quo tempus teritur ambulando ad alia diversa loca, confabulando de rebus variis, in quibus omnibus homo, quoad corpus & habitum, se præbuit (qui non erat) Ducem, quoad mentem & cætera omnia (qui erat) cerdonem: Post ad prandium adducitur, in quo ipsi pulcherrimæ fœminæ adjunguntur & optimates aulæ quicunque: Hinc ad venationem ferarum cum equis & canibus, multisque aulicis contendit, unde ad cœnam, in qua cum opiparis & varii generis ferculis tractaretur, ac interim in sanitatem ipsius ab omnibus optimi vini pocula propinarentur, facilimè, cur id genus vini impensè amaret, iterum inebriatus est, ut prius, ac in profundissimum somnum conjectus: Tum ipse Dux Philippus (qui hactenus inter aulicos fictitio inserviverat hunc hominem, qui huc usque Principis personam sustinuerat, iterum pristino suo loco in medium fori, unde desumptus fuerat, suis propriis vestibus indutum,

dutum, reportari mandavit; ubi cum noctem peregisset, ac manè se eo in loco animadvertisset, diu dubitavit de statu suo; an esset ille, qui nunc videretur, an verò dux ille, qui visus erat. Verùm cum aliter sibi persuadere non posset, præsentibus omnibus signis, inprimis vestibus laceris & vetustis, quæ cerdonem illum viliorem declararent, & absentibus, quæ ducem, tandem domum rediens, uxori suæ veluti somnium, quod ea nocte viderat, quomodo in ducis aula fuisset & qua ratione tractatus, ambulationi & venationi, reliquisque rebus omnibus operam dederit, narravit. Ex quibus apparet, vestes ex nostris telis confectas maximam vim habere ad persuadendum hominibus illis, qui eas gestant, & aliis, qui eas gestari cernunt, qualis & quantus quisque sit. Nam plerique, qui vident se bombycinis exuviis indutos, etiamsi sint ex infima sorte homines & nullo nobilitatis aut doctrinæ colore imbuti, mox sibi persuadent, quòd sint tales, quales habentur (ut ille cerdo) cum videant ab omnibus sibi ad nutum dici, applaudi & faveri. Sic & alii, qui cernunt quendam sericeis filis circumseptum, non illum pro verme bombycino habent, at pro ave, cujus nidum molliores texturæ ornent, imò pro eo, cui, ut fortiori assurgendum, ut formoso abblandiendum, ut erudito in sermonibus concedendum, ut seniori locus commodior relinquendus sit. Tantam vim inesse nostris telis animadvertis, ut magis, quàm Magnes ferrum, illæ attrahant hominum oculos ad sese, sibique eos propitios reddunt. Inde versiculi:

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant:
In vili veste nemo tractatur honestè:
Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus

 Creditur,

Creditur à mille, quamvis Idiota sit ille:
Si careas veste, nec sis vestitus honestè,
Nullius es laudis, quamvis scis omne, quod audis.

Nam talis prima facie præsumitur quis esse, qualem vestes eum indicant, l. item apud, 15. §. si quis virgines, ff. de injur. & famos. libel. Fateor, nullum nostrarum telarum usum esse apud barbaras quasdam gentes, quæ nudæ, deformes & nigræ incedunt, nec illas æstimari nostri velleris pretium: Verùm illæ ut pudoris, sic decoris nullam rationem habent, quocirca nec judicii discreti quicquam possident, ut de utilitate nostri operis censere possint: Nos in quibusdam sylvis Asiæ nostras texturas spontè nostra conficimus, nullo homine, aut rarissimo æstimante earum precium; quod cum animadvertimus, non ad Nigritas illos Africæ, inermes populos & nudos, concessimus, sed potius ad Europæos castra nostra promovimus, qui nos tantâ curâ tractant, ut apud ipsos nos gratissimum hospitium reperisse nobis gratulemur. Illi nos mori foliis tenuioribus pascunt, & nos illis telas nostras pro mercede nutritionis relinquimus. Illi nos virginum mamillis exclusisse dicuntur, nos in gratiam virginum non solùm mammillas, sed & totum corpus nostris opusculis circumteximus, ut potius illæ à nobis educatæ & nutritæ, quàm nos ab illis, videantur. Illi nostris velleribus colorem, nos illis pulchritudinem conciliamus. Atque hîc mutuas operas alii aliis præstamus. Unum est, quod maximè admiror, & cujus causam non satis rimari queo; Unde nempe homini superbia, sic à nobis vestito, cum nos simus nec superbi, nec telis nostris gloriosi? Unde tantus illi spiritus inflet animum, cum nos talem non agnoscamus fastum? Simplex nobis cibus est, folium arboris, simplex diæta & operatio

Admirabilis quæstio.

peratio una. Unde igitur tum diversæ affectiones sericeis vestibus adhærent? Sanè nullas alias video causas, quàm quòd serico per accidens advenerint, nempe per tincturam seu texturam, aut sarturam. Per tincturam, quia colores, quibus imbuitur, sunt diversi & diversarum proprietatum. Alii ex vegetabilibus, alii ex mineralibus, nonnulli ex animalibus petuntur. In his omnibus magna est varietas, ita ut quidam cor aliter atque aliter adficiant. Rubeus & purpureus cor maximè restaurare creditur. Sic & alii suos affectus cordi imprimere possunt, quorum causas vix reddere licet. Per texturam quoque serico tale quid accedere est possibile, ac inprimis per sarturam. Videmus enim figuram materiæ & formam novam multum ipsi conciliare gratiæ. Ex gratia autem magna cordis opinio, vel alius affectus generatur. Quæcunque sit causa, sive in materia, sive in forma, seu in subjecto ipso seu corpore seu animo hominis, perinde est, cum nos nostris filis eam ad rem nihil conferamus, nisi quid sit occultius, quàm à me investigari possit. Hoc scio, nos mori foliis vesci, ex quibus nihil superbiæ ad nos derivatur. Verùm homo nostris telis ex arboreis foliis enutritis & productis utens, non immemor pristinæ nuditatis suæ in Paradiso, quam ficuum foliis tum tegere voluit, nunc se remedium isti malo invenisse sibi gratulatur, ut foliis mori pro ficuum uti possit, ne nudus demum compareat, aut pelle ovila vestiendus sit, ut olim. Non meũ est, ipsi inculcare, quod mori foliis in vermium alvo alteratis utatur, ut vindicet suam nuditatem, & irrideat simplicitatem primorum ipsius parentum, aut quod vermium exuviis vivus se tegat, quia mortuus vermium esca futurus sit: quia ipse homo in hoc discretione non minimâ utitur, ut cogitet, &

Responsio.

Causæ occultæ, at probabiles.

& qualis fuerit, nempe nudus, cum in mundum venerit, & qualis futurus sit post mortem, nempe putridus seu putrefactus. At si probè respiciam, potius nostram nobilitatem & homini amicam naturam ex eo, quod ille nostris operibus involutum se non infelicem, sed optimè instructum sentiat, deducere possum, quàm ipsius fragilitatem ex nostra metiri. Quid enim homine nobilius aut generosius? quid sapientius & discretius? Attamen hic ipse judicat, nos non indignos, quorum velleribus & exuviis se tegat & attollat, imò suam nobilitatem aliis ostendat & declaret. Quapropter nos nemo, nisi nobilissimos æstimabit, quia nobilissimi hominis nobilitatem nobiliorem faciamus. Nihil est, quod ovis sive ex Albia sive Iberia, aliisve locis petita, suis lanis nobis se exæquet, cum longè potiorem locum illa ex diutina præscriptione temporis jampridem obtinuerimus, & ipsa possessione defendamus; ita ut ovis potius bombyci assurgat, quàm hic illi. Nos arborum summarum foliis pascimur, dum illa radiculis & gramine contenta in aridis quoque pascuis degat. Hinc sublimiori fortuna & ortu meritò gaudentes sublimioribus naturis nostra vellera sericea usurpanda relinquimus. Illæ depressioris conditionis ut est, ita illius lana, nisi summum artificium & coloritium accedat, saltem humilioribus appropriata conceditur. Ex quibus omnibus satis dilucidè innotescit, quanta utilitas homini ex nostris telis proveniat, atque hæc tanta, ut mihi Regiæ dignitatis titulus nullo jure, nisi immeritò, denegari possit. Magna sunt merita vituli, ovis, anseris, non exigua ostreæ & apis, sed Bombycis sunt longè amplissima erga hominem, præsertim eum, qui bombycinis conspicuus donis subtilius discretionis acumen possidet, & ple-
runque

cunque in ejuſmodi arduis negotiis Judicis partes obtinet.

L I N V M.

HActenus *animalia diverſarum claſſium, quæq; pro ſuis honoribus perorârunt, nunc ad vegetabile genus dicendi facultas deſcendit, quod ut ſenſu & motu deſtitutum, ſic vilioris conditionis habetur: Verum Linum cum hinc quaſi à cæteris deſpici videretur, ſic incepit effari*: Nullus, arbitror, ex hoc conventu, multò minus, tu Arbiter digniſſime, mirabitur, cur præſcriptus ordo hunc mihi diſſerendi locum reſervârit; quia veſtrûm quaſi minimum videri poſſim: At cum longè aliter mihi viſum, & experientiâ notum ſit, quod juniores & indigniores prius, ſeniores & digniores poſterius in Conciliis ſententias ſuas dicant, nulli ſuccenſeo; ſed potius Domino Arbitro gratias habeo, quod hunc mihi locum addicare voluerit. Animalia pro ſeſe differentia tot & tam diu lubens audiviſti, ideoque & mihi, uni ex vegetabilium ingenti numero delecto aliquantulum temporis attribuere te non pœniteat. Si de utilitate hominibus collatâ à quoquam dicendum ſit, Lini authoritas facilè prævalebit cæteris omnibus, quod etſi non ſit initio, & non niſi poſt multos labores ad hominis uſum habile, tamen evictis illis poſtea utiliſſimum accedit, adeò ut ſine eo humana vita longè durior & auſterior tranſigenda foret: quod cum animadverſum, non puduit illud tractando variis modis, ſibi accommodari, à quo facilè abſtinuiſſent, niſi tanta utilitas inde ſperata fuiſſet. Nam omnia, quæ pulchra, & per ſe bona, hominique minus noxia, rara exiſtunt, & non niſi poſt labores duriſſimos

exantlatos ei conceduntur; veluti Hesiodus testatur, *quod Dii immortales ante gloriam sudorem posuerint*: Et Romani antiqui noluerunt quenquam in Gloriæ templum ingredi, nisi per laboris sacellum eandem ob causam: Imò antequam ad nucleum perveniatur, primò nux frangenda & cortices separandi sunt: Sic antequam Lino commodissimè homo frui possit, illud præparandum erit ita, ut primò semina ejus in agrum optimè lætificatum spargenda sint; Cumque planta excreverit, ut agnosci possit, ab aliis ignobilioribus herbis purganda aliquoties: Hinc cum maturuerit, evellenda: Quartò, semina per dentatos pectines trahendo separanda. Quintò, his sepositis reliqua planta ad macerandum sub aquis disponitur, ut putrefiat aliquatenus per duodecim ferè dies. Sextò, disponitur in locis siccis perflatis, ut exicceturs ole, vento aut aëre. Septimò, exiccatum ita amplius in furno exiccatur, donec sit corpus fragile. Octavò frangitur instrumentis fractoriis, non quidem ex toto, sed corpulentior pars. Cuticula enim infrangibilis & lentissimæ substantiæ permanet. Nonò lignis latis, tanquam securibus, scinditur, aut potius mollior illa substantia redditur, & à particulis duriusculis separatur. Decimò, per rariores acus ferreas transmittitur. Undecimò, per crebriores seu tenuiores purgatur à filis crassioribus & decurtatis. Duodecimò, in fila ducitur. Decimotertiò, in brachia transversa exponitur, ut lavari possit. Decimoquartò, lavatur aquis & lixiviis. Decimoquintò, exiccatum in glomos ducitur. Decimosextò ad textorem apportatur, & in linteum texitur. Decimoseptimò, Linteum jam factum soli & pluviæ exponitur, ut albedinem summam acquirat. Decimooctavò, Ad usus hominum dissecando & filis consarcinando,

Præparatio Lini varia.

nando applicatur: Horum linteorum utilitas postea innumerabilis per tot prævios, ut dixi, labores appetitur: Nulla, ut existimo, res alia tot præpationibus indiget, quapropter eas enumerasse, hoc loco fuit conveniens: Quod Bombyx de suis telis affirmavit, fortè ita se habet, at si illius filamenta tot præparationum modis investigari deberent, absque dubio rarioris usus serica existerent: At hoc non exterruit homines, quin quò labores essent graviores, eò gratiores existimarent, dummodo lini usu fruerentur: De quo nunc breviter dicimus. Est autem ejus utilitas multiplex, vel in semine, vel filis, vel linteo inde facto, vel postquam linteum esse desierit: In semine, aut per se, aut inde expresso oleo: Per se, ut in re medica, ad emolliendum & maturandum semina adhibentur: Oleum inde expressum penetrantissimæ tenuitatis est adeò, ut solo vitro aut vesicis contineatur, non vasis terreis quocunque modo præparatis, ex quibus exudat: Usus olei ad colores, & alia innumera, ut & medicamenta, quæ prætereo: Ad fila linea accedo, quæ quoque utilitatis sunt diversæ, nempe vel ad constringendum & ligandum res quascunque, vel ad consarcinandum, aut ad alios usus & ornatus: Fiunt quoque inde panni multiplices non linei dicti, vel per se, vel admixtis lanis aut bombace, aut serico, quorum usus est, ut ad aliorum pannorum ad vestes & alias res hominum. Verùm lintea præ cæteris omnibus sunt in desiderio & precio. Reliquis carere posset homo, aut aliis eorum loco uti, at si linteis careret (ut caruit antiquissimis seculis antequam præparatio lini innotuit) tum multis tædiosis laboribus indulgendum foret. Nam, ut primò de interulis, subuculis, seu indusiis hominum pauca adferamus, si illis carendum, & solis laneis pannis utendum fo-

Lini utilitas multiplex.

1. In semine.

2. In filis.

3. In linteo.

ret,hinc ex cute humana & ex beſtiis depromptâ lanâ simul calefactis & ſordibus inquinatis putrefactio contingeret, ex qua vermes abſque numero orirentur aut morbus phthyriaſis ſeu pediculatio dictus, quibus homo infeſtatus,aut ſæpiſſimè veſtes mutare,aut ſingulis diebus ſeſe lavare ad ſordes illas abſtergendas cogeretur; quemadmodum experientia cognitum eſt, quòd ubi adhuc utantur laneis togis cuti proximis,id genus morbi ſit frequentiſſimum,ubi autem puriſſima lintea ſæpius mutentur,vix cognitum. Inde antiquis temporibus, cum lintei uſus nondum adeò increbuiſſet, ut nunc,in Italia, ubi aër æſtate calidior plus ſudoris ex humanis corporibus elicuit,cogebantur ſingulis diebus ſe lavare,unde tot magnifica balnea Romæ & alibi extructa ſunt, in quibus ipſi Imperatores ſæpè,ut & alii quicunque ſeſe lavabant, atque ſic diem lotionibus & inunctionibus,tanquam ad has res nati,conterebant; In quibus permulti,non tam neceſſitatis, quam voluptatis causâ,ſuperveniente abuſu, quoque fuere immodici, adeò ut Galienus Imperator quater aut quinquies ſingulis diebus lavaſſe legatur. Quod dictum nolim, quaſi antiquis Romanis linteum ignotum fuerit, ſed quia in majori precio,quàm nunc & rariori uſu: Sic legitur Cæſarem totum forum Romanum linteis adumbraſſe. Et Virgil. I. Georg.

Urit enim campum lini ſeges.

Plautus in Moſtel.

Linteum cape,túque exterge tibi manus.

Imò Sacerdotes quoque Ægypti antiquitus lineis uſi ſunt veſtibus; ut patet ex Poëtis : Ovid. I. Metamorphoſ.

Nunc Dea linigerâ colitur celeberrima turbâ.

Et

Et Juvenalis Sat. 6.

Qui grege linigero circumdatus & grege calvo
Plangentis populi currit dirisior Anubis.

Sic & Apollonius Thyaneus Philosophus eodem habitu linteo fuisse fertur, quoniam hic, ut dictum, videbatur mundior, quàm qui ab animalibus deglubebatur: Propter linteorum quoque defectum vel raritatem antiqui oleo se illinebant & exercebant in publicis locis ad sudorem usque, post quem natationibus in fluviis prope campum Martium & aliis in locis dabant operam; quæ res ut ad munditiem conservandam præcipuè spectabat, sic & bellicis exercitationibus non inutilis fuit: Huc quoque pugilum ars referenda est, & saltatio seu motio corporis secundùm artem facta, item frictiones membrorum aliquoties singulis diebus repetitæ, de quibus omnibus Medici scripserunt, tanquam ad sanitatem spectantibus præceptis: At si bene rem introspiciamus, præcipua fuit causa omnium horum laborum & tædiosorum exercitiorum, mundities corporis conservanda: Et postea consuetudo harum rerum & assuefactio fecit alteram naturam & tanquam quid ad sanitatem necessarium, quod inde apparet; quia absque lotionibus & excrementitiis superfluitatibus ex cute discutiendis sordes collegerunt, unde dicti antea morbi suborti sunt: Atque hac ratione balneationibus, frictionibus, olei inunctionibus, sudorificis exercitiis, athleticis & saltatoriis motibus, tota dies inutilissimè homini transacta fuit, præsertim magnatibus, tanquam viverent, ut has res agerent, & nihil præterea: Interea alii vilioris sortis, qui victum suo labore quærere coacti sunt, nunquam aut rarissimè sese hoc modo mundantes multis afflictionibus fuère vexati: Ex quibus apparet, absque

que lintei usu hominum vitam miseram fuisse, & adhuc in quibusdam locis esse, quod semel demonstrasse ignaris sufficiat. In linteis enim sæpè purgandis nulla est affinitas cum corpore humano, atque hinc sordes non ita facilè in vermes transeunt, secus est in serico & laneo panno. Mundities itaque hominis præcipua linteis asscribenda est, quæ hanc sibi addictam conferunt, & à sordibus, quas imbibunt, tutantur. Atque per|consequens, id tempus, quod omni ordini & ætati tam ineptis lotionibus & mundationibus corporis datum est, neglectis aliis serioribus negotiis, studiis seu laboribus seu precationibus, hoc nunc beneficio linteorum vitæ humanæ commodius transigendæ accessit. Quod si Principes quater aut quinquies de die lavandi essent, ac toties fricandi & aliis modis exercendi, præter cibandi tempora, quando gravioribus de subjectorum salute suscipiendis consiliis vacabunt? quando preces & vota pauperum suppressorum audient, legent aut dijudicabunt? Ne quid de cæteris inferioribus adjiciam. Linteorum itaque usus adeò necessarius videtur, ut ipsius panis, imò utilior; quia panis absentia aliis deliciis aliquamdiu suppleri posset, linteorum nulla re alia. In lectis & mensis eadem mundicies ex linteis petitur. In mantilibus, strophiis & collariis similiter. Atque hæc ad necessitatem. Verùm si ornatum muliebrem & fastum ex linteis solis dependentem consideremus, quam mirè se variis linteorum generibus gratissimas ad aspectum reddant, illum non minus diversum animadvertemus, de quo potius omnino tacendum, quàm non pro dignitate disserendum esse statuimus: quibus duos brevissimè linteorum usus antiquitus huc usque notos adjicimus; nempe quod navigationes linteis velis, uti &

canna-

cannabeis, per totum terrarum orbem perficiantur; unde Virgil. 3. Æneid.

Certum est dare lintea retro.

Id est, vela: quod munus quùm amplum sit, exiguum temporis spatium non permittit enarrare: Deinde, quòd olim libri quoque lintei fuerint, quales Sibyllini extiterunt: ut testatur Livius 4. ab Ube: Sic Plinius lib. 13. cap. 13. In plumbeis linteisque voluminibus scriptitatum constat: Imò & nostra ætate in subtilissimis linteis aliquando quid scriptum aut pictum, aut impressum invenimus: Quæ de usu linteorum, dum integra sunt, quasi digito saltem indicasse & delineasse superficialiter, sufficiant. Linteis autem maculatis & lotione purgatis ac demum usui adhibitis toties & tam diu, donec in partes deciderint; En nova generatio exoritur: Nam linteaminum vel pannorum latorum portiones, quomodocunque maculatæ vel attritæ, congeruntur in unum acervum, ut portentur in molam chartis faciendis dicatam: ibi fit delectus & lotio; pòst maceratio in aquis, donec quasi putrefactio quædam incipiat, hinc contusio in pultes, quæ tenuissimæ aquis infusæ captantur reticulis ferreis expansis & in chartam, seu emporeticam, seu communem scriptoriam, seu Regalem dictã, formantur; quæ charta exsiccata, lævigata & explanata aluminosaque aqua tincta ad usus hominum innumerabiles producitur. Taceant nunc membranæ vitulinæ, ovillæ & cereæ tabulæ, à vitulo, ove, apicula, antea inculcatæ, cum ex lino & linteo novus ales, quasi Phœnix, reviviscat, qui omnes earum utilitates oblivione involvit & obscuriores reddit. Ut jam taceam chartarum emporeticarum varios usus ad implicandas res & alia accommodatarum, nullus est hominum, qui non

4. Post corruptionem lintei nova generatio charta.

novit;

novit, hoc tempore libros & literas in chartis ſcribi & imprimi tanto numero & abundantia, ut nec membranæ ullæ animalium nec cereæ illis ſupplendis ſuffecerint. Chartarum uſu mundus in doctrinis, artibus, ſcientiis, virtutibus & multis aliis commoditatibus adauctus fuit. Nam, demus, quod antiqui ſcripſerint in metallicis tabulis aut cereis, ſive libris arborum ſeu foliis papyri Niliacæ, aut denique membranis animalium, at vix quiſquam tam multorum librorum uſum, niſi maximo labore, tædio & ſumptu comparare, ſecumque de loco ad locum transferre potuit; atque is ſaltem ditiſſimus. Unde exploratum habemus tum temporis pauperiores à ſtudiis abſtractos & deterritos fuiſſe potiſſimum propter materiæ, in qua ſcribendum eſſet, ac librorum charitatem. Exempli gratia: Geometræ tum ſuas figuras facere coacti ſunt in arenis, quæ ideò ſapientiſſimæ dicebantur terræ, ut conſtat de Archimede (qui & oleo in proprio corpore nudus, dum balnearetur, pinxit imagines) qui dum in pulvere figuras ſcriptas attentius contemplaretur, capto oppido à militibus Pyrrhi occiſus eſt. Alii ex pauperibus variis materiis uſi ſunt ad præceptorum dictata inſcribenda; quemadmodum Cleanthes ungulis mulæ, alii aliis. Jam verò tanta eſt copia hujus materiæ, in qua inſcribitur, ſolius lintei beneficio, ut vel pauperrimus habere queat ſatis, quoad legat, diſcat, aut in quo lecta vel audita ſcribat. Inde contigit, quod non membranarum nec ceræ uſu tot artes & diſciplinæ nunc floreant, ſed unius chartæ. Chartæ, inquam, aſſcribi debet, ſi bonis literis & doctrinis quis imbuitur; ſi libri innumeri ad omnem poſteritatem propagantur & æternæ memoriæ commendantur authorum nomina & opera. Deſiit enim uſus

membranarum animalium aut ceræ, inventa charta, ut glandium esus, invento pane. Chartis invigilant & student Principes & omnes Nobiles, iisq; sua secretissima consilia concredunt, non reputantes, quod ex vili particula linteoli, sæpius maculati, factæ sint. Ut enim ex figulo olim Rex creatus est, & ex matula ejusdem aurea Idolum reverendum populis, sic ex panno satis detrito & vilissimo reddito fit charta purissima, quæ inauratur quoque, ad epistolas Principum accepta. Chartis incumbunt Consiliarii Regum & Principum & per chartas loquuntur cum mutis magistris. Quid multis? Imperia, Regna, Principatus chartis reguntur & omnia negotia in illis traduntur chartis, ne ex memoria excidant. Chartis Cancellaria dicata est, ex qua si chartæ nostræ evolent, tanquam columbæ emissitiæ, mandant, prohibent, perficiunt, & fieri jubent, quicquid jura aut leges postulant. Chartæ itaque sunt legum & justitiæ tabellariæ, quæ tacitæ loquuntur & dolos quoscunque produnt. In chartis Medici sua medicamenta perscribunt, & sic ad sanitatem chartæ quasi viam præparant. In chartis quoque Philosophi sua theoremata exponunt, & discentium ob oculos ponunt, ut non opus sit arenâ vel aliis mediis ad lituras & figuras excipiendas, atque hinc charta est omnium sapientissima. Chartis amatorum vota & blanditiæ creduntur, eæque sæpe à legentibus osculo dignantur. Per chartas amicus amico in aurem loquitur, mentemque. Et sanè, si homo prius linteo credidit corpus suum, antequam id charta fieret, nunc cum facta est, & animum eidem aperit per scripturam; de quo nemo gloriari poterit, nisi solum linum. Hoc unum est ex fidelissimis corporis humani stipatoribus, ut ex mentis emissitiis & exploratoribus, cui (tan-

Agatocles.

quam Germanæ cohorti olim & adhuc Principes plerique) ſeſe dedidit & dicavit. Linum non eget ope aliorum, at alia lino carere nequeunt. Nulla veſtis abſque lini ſeu lintei ſeu fili opera conſuitur. Linea autem indumenta ſuis propriis filis & partibus conſtant. Reſpice ipſos libros impreſſos, quorum materia ex lino, & literarum inſcriptarum potior pars eſt oleum lini condenſatum, cui ſi charta per combuſtionem nigrefacta, uti fieri poſſet, vel alius fumus ex oleo lini combuſtus, commiſceatur, atramentum eſt libris perficiendis conveniens. Totus itaque liber impreſſus ex lino conſtat, nec ſibi quiſquam alius de eo quid arrogabit, ſive fila, ſive alia conſiderentur, quibus compingitur. Solum linum omnia ſua ſecum portat, & quibus opus habet, in ſe ſolo invenit. Oleum, quod ex ſemine ejus exprimitur, eſt quoque in ipſa planta & linteo, & charta, ex qua in pyramidem figurâ conformatâ & incenſa cum latiori parte ſtanneo, plano corpori impoſitâ, mox oleum apparebit non abſque ſingulari admiratione, id per tot lotiones & cruciatus remanſiſſe in ſua, nempe chartæ ſeu lini, materia. Quod ſi hæc omnia in unum colligantur, & acuta mente conſiderentur, tanta & talia ſunt, ut cum nullis aliis comparari queant. Idcirco mihi uni, ut hominibus utiliſſimo, ſine quo illi non bene, ſed miſerè vitam tranſigerent, ſine quo nec artes, nec ſcientiæ, nec res humanæ, cujuſcunque ſint conditionis, tradi aut percipi poſſent, Regium deberi diadema ante omnes jure adfirmare audeo; quod cum à nullo, niſi impudentiſſimo & qui nihil è chartis doctrinæ unquam hauſerit, negari queat, tu ARBITER eruditiſſime, huic liti finem imponens, mihi, cui debetur, honorem illum ne invideas, tibive, quod ſecus, quàm jus patitur, ſententiam dixeris, ignominiam compares.

MER.

MERCVRIVS.

RESTABAT *uni adhuc perorandi locus, nempe Mercurio, ex metalliferis fodinis ope humana petito, cui tanquam vilissimo, nec sensu motúve, ut animalia, nec vegetante virtute, ut linum, prædito, quotquot erant, exiguum dicendi spaciũ superesse arbitrabantur, ideóque ut brevissimè se expediret, illi injungebant, quò quamprimum ad sententiam, quam avidè expectabant, dicendam à Judice accederetur: Verùm Mercurius horum desideria non ignorans, ab arbitro sibi, quoad sufficiat, differẽdi facultatem petiit in hunc modum:* Hucusque Arbiter discretissime, cum patientia singulorum voces, & vota diligentissimè perscrutatus es, & absque dubio, quantum in cujusque oratione firmitátis aut veritatis consistat, in prompta memoria retines; quocirca ut & me eadem animi attentione audias ab initio ad finem usque, obnixè te rogo: Non meum erit in competitorum gratiam aut nutum orationem contrahere, at potius pro necessitate de omnibus, quæ mihi opus videbuntur, & ad rem spectare, copiosius, te concedente & audiente, differere: *Ad quæ cum Arbiter annuisset*; Nunc itaque facilè, *inquit Mercurius*, aliis omnibus hanc curam præripiam, ne in posterum de prærogativa inter se aut mecum contendant: De Nobilitate aut ortu meo nihil dicam, licet alii ante me hac de causa multum sibi placuerint; at saltem de utilitate, quæ ex me ad homines redundat, pro ut rei lex suadet, verba facturus. Est autem hæc immensa, & non minus, quàm omnium fluviorum maximus Nilus (qui per septena ostia se exonerat in mare mediterraneum) sese in totidem ramos divídit, pro numero metallicarum formarum, quæ ex me

ortum ducunt: Primò itaque dicam de me ipſo, & ex mortis ſemimetallis, ſecundò de plumbo, tertiò de ſtanno, quartò de cupro, quinto de ferro, ſexto de argento, ſeptimo de auro. Quantũ ad me ipſum attinet, ſum hominum uſibus maximè accommodatus. Nam ne dicã hic de Chymicorũ laboribus fruſtraneis circa me crudum & volatilẽ ſolũ impenſis, utpote potius inutilibus & deplorandis, quã utilibus & laudandis ſufficiet mihi ex magno cumulo inſigniora decerpere; eaq; ſunt inprimis quatuor; Quod nempe adhibear ad congregationẽ auri vel argenti: Deinde ad inaurationem vel inargentationem; Tertiò ad alia mechanica opera. Quartò ad medicinalia. Fit autem per me auri congregatio illius, quod latet in fluviorum aut rivorum aquoſo limo ſeu ſedimento, quemadmodum ſunt innumeri, qui iſta lotione aurum aucupentur ex aquis, quibus inſenſibiliter immixtum eſt, & ad fundum plerumque ſubſidet. Atque hac ratione id in Ungaria, ac Sclavonia, aliisque partibus, ubi rivi ex auriferis montibus profluunt, ut & in Germania & Sileſia, beneficio Mercurii in corpus redigunt, hoc eſt atomos leviſſimos auri, qui per decurſum aquarum ab auro eluuntur & abroduntur, per aquas diſperſos, colligunt, & ſibi uniunt, quod nulla alia ſubſtantia fieri poſſet, quàm Mercurio. Hic enim, tanquam mater auri, poſtquam reperit filium ſuum errantem per aliena elementa & aquas, illum in gremium ſuum recipit, donec eum ſibi ipſi reſtituat, & viam monſtret, aut conſilia aperiat, quid agendum, quid non; non aliter quàm Virgilius I. Æneid. fingit Venerem Æneæ filio erranti in ſylvis non procul à Carthagine apparuiſſe, eumque in viam reduxiſſe. Auro itaque recollecto in ſubſtantiam tractabilem, Mercurius inde

1. Utilitas ipſius Mercurii.

1. Pro congregatione auri vel argenti ex aquis.

inde per alutum exprimitur, & iisdem usibus adhibetur. Aurum verò igne liquefit, & sic redit ad suam pristinam continuitatem. Quod itaque à Mercurio, hoc est, meipso, multum auri hoc modo recollectum sit, quod aliàs neglectum abiisset, & ad nullos usus hominum pervenisset, ab experientia patet. Hæc utilitas excedit omne precium. Eodem modo argentum ex mineris Peruanis contusis & mixtis cum argento vivo colligitur incredibili copia, ut constat ex relationibus eorum, qui viderunt & tractârunt ipsi, cujus tanta est copia, ut omnem thesaurum excedat. Similiter aurum ex quibuscunque pulveribus in mola tritis, hoc artificio, si quid adsit, elicitur, ut Mercurius percurrendo, tanquam medius sequestrator ibi fiat. Posset quis existimare, quod hæc utilitas Mercurii vehementi ignis expressione suppleri possit, ut liquefieret, sed in hoc fallitur, quia propter terreæ substantiæ copiã, cui atomi auri vel argenti admixti sunt, nihil igne congregari posset. Ad inargentationẽ ac inaurationem quoque ego Mercurius adhibeor; quia sine me nihil inaurari potest: Causa est in similitudine meæ substantiæ cum auro vel argento: Et hæc utilitas non est minima; quamvis homines magis ad ostentationem agenteis aut aliis pro aureis utantur, & sic me nolentem ad sua commoda vel pompam adhibeant: Ad alia mechanica opera permulta adhiberi possum, ut à quibusdam ad piscationes propter lucem meam & splendorem; ab aliis ad armorum, automatúmve pondera mobilia, quæ singula inculcare, non est hujus loci. In medicina verò maximam utilitatem præsto hominibus, dum vel cum auro, vel aliis corporibus (non tamen corrosivis aut noxiis redigor in pulverẽ, qui purget humana corpora. Hic pul-

2 Pro inaurratione & inargentatione metallorum.

3. Pro mechanicis operibus.

4. Pro medicina humana.

vis debilè præparatus, ut Aurelii nomen & omen habeat, eſt Panchymagôgon, de quo ne abſque ſingulari Medicinæ practicæ documento hæc diſſertatio terminetur. En Arbiter circumſpecte, nonnulla hic in tuum, aliorumque hominum, commodum tradam; *Primò de viribus Aurelii hujus pulveris: Secundò de doſi & modo adminiſtrationis: Tertiò de ejusdem operatione mirabili dicturus. Primò, ad vires: Omnibus morbis & affectibus, qui ab humorali cauſa vel antecedente vel continente, generati ſunt, unicè convenit; qui cum ſint ferè innumeri, hic non recenſentur, niſi in ſpecie, quod omnes febres putridas, arthritides, tumores, obſtructiones, cujuſcunque partis affectæ eradicet; luem Veneream, paralyſes, apoplexias mitiores, flatus hypochondriacos, pallores & fœdos colores virginum, icteros, cachexias & hydropes incipientes, calculos renum & veſicæ revellendo & evacuando humores deſcendentes quoſcunque, optimè percuret: ſive ſint flatus, ſeu phlegma, ſeu bilis, ſeu melancholia, aut ex iis mixta materia: In podagra auxilium eſt ſaluberrimum; quæ ſufficiant, cum ſub hoc ambitu centeni fortè morbi ſint comprehenſi, iisq; communiores & frequentiores: In fluxibus, inflammationibus & ſimilaribus affectionibus, ſectione continui & hujuſmodi aliis uſurpari quoque utiliter poteſt, in quibus multum proderit ſemper, nec unquam nocebit: ſed in ante dictis præſentaneam opem, Deo dante, præſtat. Secundò, de doſi, quæ eſt grani* j. ij. iij. *uſque ad* vj. *vel plures: communiter* iij. *in pueris trimis, bimis,* ij. *in fortioribus aliis* iiij. v. *vel* vj. *Nam doſis aucta non eſt periculoſa: ratio eſt, quia ſaltem clementer attrahit humores in ſtomachum, ut magnes ferrum, & nihil violentiâ agit: Aſſumitur plerumque cum aqua vel liquore calidæ virtutis, ut ſpiritu vini, aqua cinamomi, aniſi, vitiæ, ardenti vel alia; præſertim in morbis non ſummè calidis per ſe, ut febre ardente, calida intemperie hepatis vel inflammatione, in quo caſu*

cum

cum aqua frigida, cardui benedicti, endiviæ, vel etiam vino Rhenano aut alio liquore, cibi vel linorum, rectius sumitur; hoc modo: In liquoris cochl. j. ponatur una dosis, & bene mota cum digito, ebibatur, ut descendat in stomachum; si quid in cochleari vel faucibus adhæserit, cum eodem liquore eluatur superbibendo, donec descendat: Idq; mane in lecto calidè se tenendo, si adsit morbus, nec super dormiendo, nec bibendo aut edendo; aliàs extra lectum, etiam post tractando sua negotia: quidam, ut melancholici aëre sereno, egredi possunt, & aliàs sani; Datur absque noxa omni ætati, ut pueris bimis & trimis: & senibus, in quibus tamen videndum, ne quid nimis moveat, si abundantes sint materiæ; in pueris non item. Tertiò, operatio hujusmodi: Aëre calido, & calidè se gerente ægro vel assumente cum calido liquore, si sit materia abundans bene operatur & copiosè: econtra aëre frigido, & se non gerente calidè ægro, nec cum calidæ virtutis vehiculo, nec materia existente copiosa, parùm, minus vel etiam nihil operatur: Si quis mox superdormiat, vel bibat, vel comedat, vel cum pilulis mixtum pulverem, unde se extricare nequeat, assumpserit, & ille paulum operationes sentiet: Hoc autem semper verum, sive multum, plurimum, parum aut nihil operetur, nunquam nocebit. Non enim habet naturam aliorum purgantium vehementium, quæ si nihil operentur, damnosa sunt. Communiter autem hæc est operatio: Post assumptionem hujus pulveris cum liquore accommodato, si affectus est ex phlegmate vel cruda materia, hæc crassa, tenax & viscosa mox attrahitur ex venis meseraicis & proximis visceribus in fundum stomachi, ubi medicina sita est; cujus si aliqua notabilis pars ibi sit coacervata, levis nausea supervenit, quæ si accrescat, quasi appetitus vomitionis suboritur; quo urgente & sputatione oris frequenti accedente, omni conatu expuat & vomat, quantum potest, etiam digito in os ingesto: Atque hac ratione per vices ventriculo evacuato, omnique

omnique materia egestâ conservatâ in vase: donec nullum desiderium sit comitionis & sputatio frequentior cesset, animadvertetur, quod interdum j. ij. *vel* iij. *libræ materiæ pessimæ absque magna angustia lenissimè, quoad fieri potest, eductæ sint, unde mox allevatio patientis suboritur: Cessante omni vomitionis nausea & sputatione, cibi vel potus calidè dentur: Si materia sit copiosa & crassa, cerevisiâ vel vino, aliquid zinziberis maceratum vel coctum indatur: Quod si morbus sit calidus, & multum biliosæ materiæ, operatio est aliquantum diversa: Sic si materia melancholica sit abundans. Hæc enim ferè solummodo per inferiora; Reliqui humores per superiora & inferiora educuntur: Ubi hæ cautiones notentur: quod in fœminis vel senibus cachecticis, vel lue venerea obsessis semel detur tantum, & cum modis calidis, ut prædictum, atque deinde expectetur, donec cessarit hæc operatio; post iterum, nisi morbus cessarit, dari potest, idq́ ideo, ne humores copiosi nimis ascendant ad superiora, quod si fieret, & superdormiretur, aliquid molestiæ in faucibus humores illi putridi excitarent, qui tamen gargarismo quocunque abstergente, ut ex vino, bolo Arm. melle, aluminéque coctis per se vel cum herbis, veron. menta, plantag. &c. eluuntur & educũtur. In melancholicis morbis sæpe repeti debet, & picis instar per alvum educet humores:* Quo uno medicamento clementi, tuto innoxio & efficacissimo, tanquam Panchymagogo optimo, & sanis in præservatione, & ægris in curatione omnium ferè, quos dixi, affectum inposterum uti poteris, atque hac quoque gratia non minimum mihi deberi honoris, postquam sæpe expertus fueris, ipse fateberis. Quod autem per sublimationem cum salibus in venenum, quod sublimatum propriè vocatur, aut per abstractionem & reinfusionem aquæ fortis seu separatoriæ cum eodem Mercurio, in rubeam substantiam, multum quoque venenosi-

tatis à fœcibus deleteriis istius aquæ retinentem, quæ præcipitatum vulgò dicitur, transeo, id non malitiæ meæ naturæ, at permixtis salibus & hominum abusui asscribendum est. Mercurius enim ipsius pestis & multorum malorum alexipharmacum est, quod hinc patet, quia in illis locis ubi Mercurius effoditur, & quotidie tractatur (ut in Histria) pestis rarissimè grassetur. Admiscetur quoque emplastris ad ulcera & phthyriasin absque noxa. Imò ab aliquibus datur interius cum conserva rosarum permixtus pueris contra vermes; unde innoxia ejus essentia maximè conspicitur. Verùm ad alia propero: Tantum de me ipso sufficiat, dum sum adhuc in mea cruditate & fluxu. Verùm quando in semimetalla à natura transmutatus sum, ut in tutiam, bismutum, antimonium, zinkium, maximam præsto utilitatem homini: Quicquid enim his acceptum refertur utilitatis, id & mihi, qui illorum parens existo: Tutiæ in medicina oculorum excellentia est, inque ulceribus cancrosis, & latone ex cupro faciendo: Ex reliquis mixtione cum aliis, aut per se, variæ & operum medicinalium & colorum species resultant, quæ hic recenseri nec possunt, nec debent, cum sint innumeræ: Unde quanta utilitas artificibus proveniat, æstimari non licet: Quot hinc opifices, mercatores, Chymici & Medici lucrum capiant, vix credibile dictu: Ad secundum ramum transeo meæ propagnis; nempe plumbum, si & hoc ante dictis adjecero. Antimonii usum in medicina & chymia esse tantum, ut ingenti volumine à me tradi vix possit, de quo cum alii ante hac integros tractatus ediderint, illis potius acquiescam, quàm ut vel dicta dicam, vel dicenda non sat dignè proferam, ratione temporis angustiæ. Plumbum verò maximum usum habet

De semimetallis.

II. De plumbo, ejusq; utilitate.

in officinis metallicis, ubi argentum, aurum, cuprum, aliævé mixturæ absque plumbo non possunt purificari aut disgregari ab invicem. Plumbum enim liquefactum naturam Mercurii retinet, ut congreget omnia metallica in se fluxibilia, & inter ea aurum & argentum, in igne fluxionis vehementi, à quibus deinde separatur per cineritium vel cupellam, & sic trahit secum magis cognata, ut cuprum & alia admixta, remanente auro & argento intacto supra testam seu cineritium: Ex adusto plumbo fit lythargyrium, quod emplastris & unguentis magna utilitate adhibetur, veluti & plumbum ipsum vel in pulvere, aut contusâ plumbei mortarii substãtiâ, vel laminis ipsis exterius multis affectibus utiliter applicatur: In laminis, ganglio, labiis tumidis, renibus inflammatis & similibus: In substantia contusa, cancrosis ulceribus & fistulis quibuscunque. Usus præterea plumbi est multiplex, ut inde fiant tecta, vasa aquatica, canales ad aquæ ductus, pondera. Inter cætera, plumbeæ glandes quid præstent in bellis, notius est, quàm ut dici debeat: An hæc utilitas, an damnum? An dolus? An virtus? Sanè abusus est, quo tamen homines vix carere possunt, in sui defensionem & commoditatem: Quod itaque bella gerantur, & glandibus plumbeis prosternatur hostis, id omne ex Mercurio petitur, hoc est, im plumbum mutato. Quod medicamenta varia, aliàs incurabilibus malis administrentur tam interius, quàm exterius, ut lui Venereæ, phythyriasi, vermiculationi ulcerum, oculorum inflammationibus & renum, cancro, fistulis & innumeris aliis, id Mercurio & ex eo ortis, ut dictum, tutiæ, lythargyno & plumbo ascribendum venit. Nec mirum, quod idem Mercurius sit bellator & Medicus, cum & Apollo uterque habeatur,

&

& Pallas ubique & arti & Marti addicta sit. Nosti enim, quod Poëtæ dicant, Caduceum Mercurii esse diversissimarum virium; & animas hominum è corporibus educere, & in eadem remittere; ad infera loca vocare & inde revocare. Hoc maximè est conspicuum in eo, quòd nunc medear hominum morbis, eosque à morte liberem in medicamentis dextrè usurpatus, nunc iisdem venenum sim & exitium, ut in bellis, & aliàs: At si quid ex me mali oritur, id humanæ præposteræ voluntati imputandum est, quæ optima quoque in venena vertere potest. Ad tertiam progeniem meam progredior, nempè stannum: Hoc nobiliori facie apparet, quàm plumbum, ideoque ad nobiliores usus adhibetur, quàm illud. Ex eo enim vasa omnis generis, patinæ & orbes conficiuntur ad edulia & cibos hominum aut medicamenta continendum: Ex eo editur & bibitur apud plurimas gentes, quæ id æstimant satis magni precii, nullius noxæ & eximii splendoris seu pulchritudinis. Anglicanum imprimis nobilè est, argento proximum, unde & habetur in delitiis: Non inficit quicquam suo sulfureo contagio aut fumo, sed illæsum servat, quodcunque ipsi sit creditum seu inclusum: Ut itaque plumbum tecta hominum externa, sic stannum interiora ædium & culinam decorat, illud defendendo à pluviis, hoc pro cibis conservandis ferculis: Illud ad vasa & instrumenta grossiora, hoc ad subtiliora adhibetur, sed utraque licet debili substantia & corpore usibus hominum, quoad possibile, inserviunt & prostant: De utilitate stanni in medicina & coloritiis figulorum, quæ non minima est, hic brevitatis gratiâ nihil adjicio, & ad quartum ramum descendo, nempe cuprum calidioris naturæ & roboris, quum antedicta. Hujus quoque

III. De stanno, ejusq; usu.

IV. De cupro, ejusq; utilitate.

multiplex usus est in variis instrumentis hominum, iis potissimum, quæ firmitatem, capacitatem cum pulchritudine simul habere debent, qualia sunt in igne duratura ahena, labra & vasa, cuparum instar magna, ad rerum multarum coctionem, ut panificii, cerevisiæ & sexcentas alias operationes, quas recensere est impossibile: Utensilia supellectilis ex cupro aut latone factæ sunt innumera, & omnibus ante oculos sita satisque cognita; quæ præterimus: Duo sunt inprimis, quæ hîc admiror, ex cupro facta instrumenta, quæ omnibus aliis videntur anteferri & prævalere; nempe Campanæ & Tormenta bellica: Campanis tempus diei & noctis distribuitur, horæque singulæ, seu duodenæ, seu quaternævicenæ poclamantur, ut non opus sit Stentorea voce, uti ad congregandum populum, aut alia indicanda; quia campanæ hoc præstant maxima voce & sono, immensique, quasi rictus horrido boatu. Quanta utilitas saltem ex campanis horariis per totum Christianum orbem (de barbarie enim Turcicâ mihi non est sermo, quæ campanis non utitur, ne Tyrannis ejus populo harum sonis convocato reprimatur) proveniat, vix æstimari potest; Non opus est, nunc Cynocephalum, ut olim in Ægypto, observare, qui mictu suo seu urinæ emissione diem in duodecim æqua spatia distribuat, inque totidem noctem, cum campanarum voce hæc spatia nunc auribus passim notentur & audiantur tam de nocte, quàm die. Non necessum quoque, ut diem ad clepsydram seu aquæ fluxum, ut olim Romani, metiamur; quia campanæ omnibus hisce instrumentis nunc requiem & silentium imponunt, solæque diei tempus, quodcunque sit, indicant: Ne de galliciniis nocturnis, anserúmve clangoribus, umbris decem pedalibus meridianis,

ridianis, & aliis ejusmodi noctium & dierum observationibus quid dicam, quæ ubi nullæ sint campanæ, adhuc valere possunt; aliàs minimè. Præterea eædem campanæ convocant plebem ad concionem sacram, comitia, spectacula, funeralia, & ejusmodi alia: Ad concionem sacram; ut sacris quisque approperet, & Deo serviat; Ad comitia, ut concurrat sive contra hostem, seu feras, seu prædones, seu ignem aut aquam, aliorùmve ejusmodi damna communi manu & ope avertenda & profliganda. Campana enim tanquam præco proclamat singulis, quid agendum, aut non; cui resistendũ, auxiliúmve præstandum: Campanis incendium, ut & hostis indicatur, & à multis tonitrua dispergi, aëre moto, creduntur; Officium campanis asscriptum, magnis literis carmine Sapphico expressum est in omnium maxima Germaniæ (& fortè Christiani orbis) quæ Erfurdiæ habetur, centenariorum, ut inscriptio testatur, 275. hoc est, 27500. librarum: Carmen hujusmodi est:

Laude patronos cano gloriosâ,
Fulgur arcens & Dæmones malignos,
Sacra templis à populo sonanda Carmine pulso.

Mercurius itaque, qui in campanarum ære sonum & materiam præstat, omnia hæc facit, hoc est, ad sacra convocat & alia dicta munia obit. Unde non immeritò magnam sibi coronæ Regiæ partem adsciscit. Quæ ante dixi vulgaria æstimari possint; & ab aliis quoque imitanda aut supplenda, quæ jam protuli, soli Mercurio sunt propria. Nam ex ligno, lapidibus & vitro campanam nemo faciet, nisi fortè surdis & paralyticis, qui nec ejus sonitum audiant, nec ad illum se moveant. Mercurius est, qui mutus per se, pulsatus clamet, qui claudus, alios salire faciat & in unum convocet. Hic æ-

dituus est Ecclesiæ & præco fori. Hic malorum instantium index est, ut quisquis accedat aut recedat. Hic est, qui ad cœnam famelicum & latrantem stomachum vocat, qui somnolentos & pigros ad labores & ad panem lucrandum exuscitat, qui mortuos sepulturæ mandandos indicat, & ultimum valete mundo proclamat. Verùm ne campanas nimium morer, ad tormenta bellica progredior. Quid hîc dicam, aut quid non? An utilitatem an noxam humano generi hinc exortam magis referam? An ex inferis locis malum emissum hoc statuam, an inventione hominum productum? Quicquid sit, si quid hinc mali exoriatur, id neutiquam Mercurio aut materiæ asscribendum existimo, sed ipsius formæ & inventioni, aut potius abusui. Mercurius enim nil mali in his præstat, at semper sui similis est, ut nulli noceat, omnibus prosit: si noceat, id aliis imputandum, qui eum huic usui adhibent, vel in hanc formam redegerunt & illis mediis adhibitis ad satisfaciendum ipsorum voluntati incitârunt. Hinc illa tonitrua & fragores, nec non disjectiones violentissimæ per tormenta bellica fiunt. Nam si Mercurius seu metallica substantia in formam illam oblongam & excavatam ab utra parte apertam ab altera clausam, fundatur, tum ad nocendum illa materia apta est, prius minimè. Nec verò tum nocet, nisi pulvis ille horrendus, pyrius vocatus accedat, qui si inseratur huic machinæ & incẽdatur; En cum humana violentia & celeritate ignis inde prorumpens ad nocendum aptus est, nec tantùm per se, nisi & globus ex metallo & lapide impediat igni exitum, à quo fulminis instar propellitur in quæque obvia, non sine maximo damno: Si itaque metallum maneat in sua materia, nil nocebit, si forma tormenti ex eo fingatur, neque tum, at si

tertium

tertium & quartum inferatur, hoc eſt pulvis pyrius & globus ferreus, adhibito igne, tum primum damna obviis infert. Imò quod omnis noxa eſt in pulvere illo, patet hinc, quod eo per cuniculos actos ſub caſtellis & oppidis ſuppoſito & incenſo, omne ſuppoſitum in aërem elidatur cùm horribili fragore & impetu. Hæc eſt una illa res à Monacho inventa, quæ plures hominum myriades conſecravit Orco, quàm omnes reliquæ machinæ bellicæ antiquæ, baliſtæ, catapultæ, onagri, arietes, arcus, jacula, aut ſagittæ, quæ ſaltem ludi pueriles haberi poſſunt reſpectu hodiernorum tormentorum in bello uſitatorum. Quicquid igitur præclarum contra hoſtes Chriſtiani nominis hiſce tormentis præſtitum eſt, id omne tanquam manu & ore Mercurii perfectum eſt. Ego enim in buccas meas accepi globos ferreos aut plumbeos & projeci in hoſtes, ſi ſpiritu illo ſulfureo ſtimulatus fui, tantâ violentiâ, ut multâ illorum millia trucidârim. Flatus mei oris multis exitialis, imò fulmineus eſt, quo proſterno mœnia, valla, caſtella, oppida & munimenta, quæcunque. Variæ ſunt tormentorum formæ ex me concinnatæ, aliæ ex latone ſeu cupro, aliæ ex plumbo, quædam ex ferro; quædam magnæ & ingengentes, quædam mediocres, parvæ, longæ, craſſæ, breves & ſubtiles. Hinc & diverſis nominibus ſecundum diverſas formas appellantur; Sunt, quæ mortaria, ſerpentina, moſcettæ, vocentur; ut de reliquis taceam. Ad necem hominum hæc omnia conſpirant, ex hominum, non Mercurii voluntate. Mihi enim utilius videretur, mortariis medicinalia ad hominum ſalutem ſpectantia contriviſſe, quàm lapides tanti ponderis ejaculari, ad eorundem perniciem. Mihi potius inſtrumenta & ſyringas ad incendia ædium aquis immiſſis reſtinguenda

ex

ex metallica materia confecisse consultius foret, quàm ad incendium & destructionem iisdem inferendum. At quia sic in suam mutuam cædem & interitum ruant homines, ego nolens, volens, ut servus, ipsis manum carnificis præbere cogor. Ipsi judicent de factis suis, meum est illorum judicata exequi. Quintum genus meæ propaginis est ferrum ipsum, quod Mars, ut Chymistis dicitur, sic Marti omnem vim præstat & suggerit, hoc est, machæras, frameas, gladios, bipennes & ipsas bombardas bellicas. Ferrum ex metallis, vilissimi precii, usus maximè necessarios hominibus confert. Hoc non solum bellatoribus & stratiotis in manus rapitur ad ingerenda aliis mala, sed & oppressis & coactis ad defendendum sese, auxilio venit. Ferro se cingit prædator, imò & viator, ut ferro ferrum, vi vim repellat & restringat. Ferro utuntur Tyranni contra omnes sibi non ad nutum facientes; Quin & Reges, Principes contra hostes & sceleratos; nec non judices pro bonorum tutelâ & malorum pœna. Ex ferro instrumenta & vincula firmissima fiunt ad innumeros usus, quos omnes indigetare est impossibile. Hoc machinæ quæcunque libratoriæ, currus, naves, & ipsæ ædes instruuntur & veluti brachiis robustis compinguntur. Ferrum est, quod fabricat omnia organa fortiora hominum, sine quibus illorum vita vix bene produceretur. Ex eo fiunt clavi & mallei, secures & incudes, & quid non per illa instrumentorum instrumenta? Ferrum depuratum chalybs est, qui arte ex eo conficitur, & divisor est omnium rerum durissimarum, lignorum, ipsius ferri, cornuum, lapidum & similium. Ex ferro fiunt serræ & clausuræ omnium portarum & thesaurorum. Quod nulli creditur, hoc unius fieri custodiæ facilè committitur:

V. De ferro, ejusq; usu.

hoc

hoc arcet fures & manus petulcas; hoc detinet fugæ parata & prædæ, imò & ipsos homines sæpe in compedibus. Cathenis ferreis viæ redduntur tutæ contra violentiam, ut & fluvii. Ferro pontes, turres & ipsæ pyramides muniuntur, ut perdurent. Quid cultro homini utilius? quid acubus ad consarcinandum accommodatius? quid forcipe, forpice, tripode & sexcentis ejusmodi instrumentis hominis usui convenientius? Hæc omnia ferrum suppeditat, & ferrum ipsum Mercurius. Ex Mercurio igitur constanti hæc omnia fiunt, & hæc singula firmantur. Unde similiter medicinæ haud paucæ conficiuntur; ita ut dubitandum sit, an plures vires in re medica, quàm politica ferrum habeat, an preciosiores? Nihil autem preciosius, quàm humano corpori ægro adferre opem præsentaneam & intus assumi, quod indicium sanè erit, quod nullius sit noxæ in propria natura. Assumitur autem ferrum sæpissimè in electuariis, conservis, syrupis, decoctis & aliis medicamentorum formis intra corpus humanum, non solùm absque damno, sed etiam magno cum emolumento. Ut enim, si abusus ei accedat & hominum vis impulsiva, scindit, pungit & penetrat extrinsecus; ita si in medicinam reducatur, aperit & obstructiones tollit venarum & viscerum sua vi penetrativa & attenuativa. Hinc cachexiæ & pallori virguncularum sæpissimè medetur, iisque floridum genarum colorem reparat & iterum conciliat; Ut non frustrà Mars Veneri gratissimus fingatur. De ferro autem volens pauca profero, quia & notissimum est & in omnium conspectu & usu, ut quilibet ex hisce alia, ex dictis dicenda ipse colligere possit. Nunc ad pulchriorem progeniem me confero, nempe argentum, quod est sextum in hoc ordine, metallum sa- *VI. De argento, ejusq; utilitate.*

tis perfectum & preciosum. Hoc quàm sit in omnium amore, admiratione & precio, non nostrum est indicare, utpote notorium. Quanto labore, periculo & studio id ex infimis terræ meatibus & quasi claustris infernalibus petatur, noverunt illi, qui ea loca lustraverint, de quibus multa hîc dicere non est animus. Hic est verus omnium hominum magnes, qui ita eos, eorumque animos, & adhuc magis, allicit quàm lapis ejus nominis ferrum. Hic est ille Protheus, qui se in omnium rerum formas mutat, & propterea precium earum & mensura statuitur. Hoc est copię illud cornu Amaltheum, ex quo omnis generis fructus & dona uberrimè promuntur. Argentum enim cum sit mutum per se, loquitur pro omnibus, & mutos dicacissimos efficit: cum sit immobile sua vi, omnibus tamen animalibus & inanimatis motum impertit: cum sit inanimatum & quasi res mortua per se, ipsi homini inter vivos civiliter mortuo, hoc est, egeno, vitam suggerit, & præterea gaudium, lætitiam, famam, virtutem, honestatem & reliqua omnia, quæ vel optari in hac vita possunt. Nullum aliud præsentius Nepenthes argento invenitur, quod ex mœsto, melancholico, labori & dolori obnoxio homine lætabundum & hilarem, nec non quieti deditum reddit. Tale medicamentum ut conquirant homines, quomodo se macerant, ętatem suum terunt, vitam impendunt, bona congerunt, non satis à me explicari pro tempore potest: Alii in Indias occidentales, alii ad Orientales & ad ipsos Antipodas navigant, novasque terras & insulas nunquam non quærunt, argento, aut fructibus argento vendendis feraces: Nonnulli septentrionalibus oris usque adeò se credunt, ut in ipsa glacie concreti, vix spem in patriam reditus habeant, aut ursis ferisque aliis præ-

da

da fiant. Quidam ceu viatores celerrimi, totum orbem velis suis, tanquam alis, pervolant; ut Jupiter non solus aquilas ex Delphis emisisse dicatur, quæ terram circum circa pervolârint, & in unum eundemque locum redierint, cum ternæ ejusmodi aquilinæ naves idem iter ultima hac ætate apud homines absolverint, idque potissimum eam ob causam ut Argentinum illum celeberrimum, prope fretum Magellanicum, fluvium cernerent, indeque dona amplissima reportarent, quod quibusdam feliciter cessisse notum est. Argentum est, inquam, quod petitur & congeritur ex alio in nostrum orbem, ex quo Regina pecunia nascitur, quæ genus & formam non solum, sed & potentiam, favorem, amorem, sapientiam & doctrinam hominibus donat, sive jure ordinario seu præpostero. Ordinario, quia hoc Reges, Principes & reliqui Magistratus legitimè regnant & justitiam exercent, non ut illud lucrentur, sed per illud subditos regant. Præposteris, quia hoc multis dat potentiam, quibus jus negat, favorem, qui odio digni potius essent, qui amorem persequendi, sapientiam, qui revera sunt stulti, & doctrinam, qui inerudi ti. Mercurius est, qui in argento satis ex candore & splendore, aliisq; proprietatibus elucens, omnibus hactenus dictis imperat. Detur, nullum unquam fuisse Mercurium. Ergo nec argentum, nec aurum, nullaq; metalla alia. Mercurius Hermaphroditus, & mater & pater est metallis perfectis, licet ad imperfecta quoq; sulfur extraneum à Mercuriali natura assumat. Nam quod sulfur in perfectis existere dicitur, nihil aliud est, quàm ipsius Mercurii portio maturior & magis cocta, nihilque magis habet commune cum sulfure vulgari, quàm nomen. Ad septimam primogenitam mihi, prolem, aurum, nunc sermo-

Magellani Draci & Candeni.

VII. De Auro, ejúsque utilitate.

nem converto, quod omnibus numeris magis absolutum est, quàm argentum. Hoc enim veluti sexus masculini illud fœminei habetur. Masculis autem debetur Primogenituræ jus, non fœminis: si spectes pulchritudinem & speciositatem hujus mei filii, auri, nihil eo amabilius, aut politius animadvertes: si durabilitatem & constantiam, nihil in igne fortius, animosius, aut minus cedens, si preciositatem, nihil dignius aut preciosius; si pondus, colorem, extensionem & substantiæ tenuitatem, in omnibus hisce palmam obtinere præ aliis facilè concedes, in cujus laudes, tanquam mundi terrestris post hominem epitomes, si excurram latius, nemo propterea jure mihi succenseat, nisi fortè ille, qui sensu communi destituatur. Pulchritudo in auro tanta est, ut non immeritò Solem cœlestem dicatur repræsentare, qui omnium rerum creatarum pulcherrimus & homini utilissimus est; quippe sine quo ille in perpetuis tenebris versaretur, & negotiorum, rerumque humanarum confusio fieret, ut unum ab alio discerni non posset: Ita & aurum nisi res humanas luce sua quasi illustraret, illæ nullo rerum habito discrimine, penitus confunderentur. Hinc ab omnibus unicè appetitur aurum, tanquam pulchrum & preciosum: Quod pulchrum enim amicum est, & uice versâ, veluti Theog. teste, Musæ in Cadmi nuptiis Epithalamion hoc cecinerunt:

Ὅττι καλὸν φίλον ἐςὶ,
Τὸ δ' ȣ̓ καλὸν, ȣ̓ φίλον ἐςὶ.

Imò pulchritudo regnum absque satellitio, victoria absque dissensione & monstrum sine vitio naturæ dicitur. Quæ cum auro insit, hinc illud regnum victoriosum obtinet in omnes sibi faventes & deditos. Ideò nullus dissentit ab eo, qui ipsi primas non conferat; nullus ipsi contra-

contradicit appetitu, qui ipsi non maximè obsequatur. de durabilitate & constantia in igne aliisque elementis inprimis gloriari posset, tanquam heros aliquis invictus & Hercules Alexicacus: Omnes pugnas Anthei validissimè sustinet, ut & Acheloi, sive illi se in ignes, seu aquas, seu alias formas vertant:

Uni siquidem nil depertt auro

Ignibus;

ut Poëta inquit. Ideò non immeritò æternitatis in terris symbolum est & imago aurum non corruptibile, ut reliqua omnia ex quatuor elementis composita corpora. Hic est verè Terræ filius Centimanus, qui quotiescunque matrem suam tangat, vires revocat, & subinde novas acquirit. Hic est cygnus ille invulnerabilis, qui nec Herculi, nec Marti cedit, clypeo tectus tutissimo. Apollo jaculator & morbicida, miles, auratæ militiæ Eques, Æsculapi pater, & Medicinæ inventor est hic idem, cui nec aliquod genus morbi aut monstri resistat, cui nihil in terris par sit, excepta animâ humanâ: In auro omnia sunt temperatissima, etiam contraria in summis qualitatibus, ita ut calor non excedat frigus, nec siccitas humiditatem, sed humor siccitatem & frigidas æstum coërceat, & ad æqualitatem anaticam qualitatum reducat, quæ est summa temperies. Quod de temperatissima regione ultra Tropicum Cancri sita, in occidentali parte mundi, narratur, ubi nec gelu, nec æstus, nec pluviæ, nec siccitates sint immodicæ, nec morbi infestent homines, nec insecta aut venenosa nociva habeantur, unde senium incolis longævum accidat, tanquam in Paradiso, aut campo Elysio viventibus, hoc verius de temperatura auri affirmari poterit, in quod nec corruptio, nec mala constitutio ulla incidat. In hoc

elementa manent non mutata, semper in suo vigore & temperie, queisq; nulla caries aut putrefactio obvenit. Unum non excedit alterum dominatu, nulla ibi rixa de superioritate, nec querela de contemptu: Omnia sunt unum. Quod de pollicis humani ossiculo, Hebræis Luz dicto, quidam (quàm verè, nescio) affirmant, id nunquam destrui vel absumi posse, ut resurrectionis humanæ quasi seminium sit, & fundamentum seu rudera fabricæ supra illud construendæ, si ita se habet, sanè cum auro incorruptibili quid affinitatis & occultæ naturæ obtinet; quod etiam in calvaria intra suturas & dentes mortuorum inventum scribit Albertus Magnus. Hinc absque dubio homo manibus aurum tractare gestit, tanquam documentum suæ resurrectionis & æternitatis post mortem futuræ, oculis animoque sitit & toto pectore prosequitur, cupiens sese, si digestibile foret, eo pascere & reficere, nec non veluti gratissimo pignore viscera inaurare, quemadmodum de Arthemisia, Cariæ reginâ legitur, quod Mausoli sui mariti demortui vivum sepulchrum & Mausoleum esse maluerit, quàm passa sit, eum extra sese computrescere. Hic amor auro exhibetur ob virtutem nec non pulchritudinem, quæ est maximè durabilis. Virtus, quæ sit in auro, præter in igne constantiam, à Medicis satis innuitur, qui illud in foliis, limaturâ aut pulvere cum electuariis, conservis aut syrupis suis propinant ægris, tanquam singulare cordis restaurativum, in quo nec falluntur; quia ratio id dictat & experiētia attestatur. Quomodo enim non in illa domo, quæ adeò firmissimè clausa est undiquaque, ut vix ullus humana vi, nisi rarissimus intrare possit, magnalia & mysteria medicinæ abditissima continebuntur? Videmus, quod Creator tritici medullam

cortice

cortice & paleis texerit, nucem putamine, castaneam denso & rugoso, amygdalum lapideo tegmine cinxerit, quæ res homini sunt maximè utiles. Frustra itaq; aurum tam firmo claustro & robore donasset, nisi quid intus longè preciosius, quàm in nucibus istis tegeretur: τὰ κάλα, δύσκολα, pulchra, difficilia & rara, cara semper æstimantur. Idem de auro verum est. In homine substantiarum omnium tam spiritualium, quàm corporalium imago est verissima, in auro, hominis. Hujus cor aurum reficit, dum à mundi corde seu sole vim genitalem infusam gerat, quam accepit à Sole cœlesti, ut reddat cordi humano, tanquam soli microcosmi. Hinc consensus est omnium gentium in auro, uti rerum mensurabilium mēsura & preciabilium precio; in quo omnes nationes, etiam linguis differentes, tanquā in libro aperto legunt dotes rarissimas, propter quas cæteris reb. meritò anteferri debeat. In aureo hoc libro studēt Chymici, Medici, Politici & ferè quotquot sunt mercatores & mechanici; verùm alii vix primam ejus literam accusandi, alii vix alteram verè præcipiunt, paucissimi ad mysteria omnium quinq; penetrāt. Cambiatores & Euclíones, ejus maximè amantes & abundātes, nil nisi in superficie hęrent, & splendorē ejus admirantur, veluti pueri quid rarū & coloratum in fabis reperiētes: qui hoc probè nôrunt, quòd eo ad merces coëmēdas, cibaria & delicias cōparandas utendū sit, præterea nihil. Ideoq; parū differūt à brutali genere, quod fæni usum optimè novit, at qd & unde sit, omnino ignorat. De pōdere & reliquis auri accidētibus nihil addo, qa alibi copiosè referūtur. Hæc itaq; omnia, quę dispersim attigi potius, q̄ explicavi, ꝑ dignitate, facilè auro prærogativam præ omnib. preciosis rebus (aliàs quidem caris propter raritatem, non autem ob medicinalem

cinalem virtutem, cum quædam & venenosæ sint intra corpus humanum, ut adamas ipse) addicabunt, atque sic mihi, qui auro omnem hanc vim præbui, tanquam filio, Regnum mundanorum omnium sub homine existentium, asscribent & confirmabunt. Unum adhuc superest beneficium, quo ego Mercurius humanum genus hisce seculis beavi & felicissimum reddidi, quod tantum est, ut potius omnium ante dictorum servitiis carere deberet, quàm hujus commoditate, idque est opus typographicum, seu typi ex metallica materia, utpote plumbo, stanno & antimonio, fusi & concinnati. Horum ea est utilitas, ut nullis præconiis aut laudis commemoratione satis celebrari unquam possint. Germania non minùs, quàm Ægyptus illa antiqua, inventrix & cultrix subtilissimarum artium, hoc munus repperit prima, & cæteris orbis partibus communicavit: Unde Philippus Beroaldus quodam Hendecasyllabo:

Typographia.

Germania typographiam invenit & dedit.

O Germania muneris repertrix,
Quo nil utilius dedit vetustas,
Libros scribere, quæ doces premendo.

Eadem Germania horrendum illud tonitru pyrii pulveris & tormentorum, de quibus jam ante meminimus, invenit & foris dedit, ut prætaream innumera alia in artibus mechanicis inventa: Unde taceant lividi illi & iniqui censores, ne dicam mendaces, qui hæc dona à nobis, quoad materiam, à Germanis, quoad formam, producta & profecta, alteri nescio, cui materiæ aut genti asscribere conentur; quasi illi suis nugis factum infectum, album nigrum, & contra, reddere possint, nugatores pessimi: Hæc duo munera Arti Martique dicata, tantæ sunt dignitatis, ut reliqua omnia, ex Metallis parata, longè antecedant: Priori illo artificii genere instructi

Eadem machinas bellicas invenit & ministravit.

ſtructi bini in uno die plus literarum exſcribere poterunt, quàm bis mille alii, quæ res admiratione & ſtupore digniſſima eſt: Non opus itaque, ut Anſer mihi jactet pennas ſuas, aut Vitulus & Ovis pelles, Apisve ceras: Ego omnes illorum conatus hoc uno invento ſtratagemate longè prævenio, & poſt me relinquo: quia ego Mercurius metallicus, ſi ſaltem figuras literarum ſeu typos in me recepero, ſolus hæc omnia effecta dabo, dummodo Linum cum chartis ſuis & atramento oleoſo mihi ſervilem operam præſtet. Ipſe ego ſum Mercurius metallorum pater, ſub quo illa omnia militant, & ſua officia homini præſtant, quodlibet pro ſuo talento & munere: Alia ex his palatia Regum & Principum exornant, inque iis excubias agunt: alia ad diverſas functiones, ut militiam & mechanicas operationes adhibentur, utpote calidiſſimo corpore præſtantia. Nonnulla ſervitia in officinis pharmacopolarum & culinis peragunt. Quædam in ſubterraneis locis & tectis vigilant pro hominum uſu & incolumitate: Atque ego omnibus amorem præbeo, præſertim primogenito Auro, poſt Argento, dehinc ſtanno, hinc cupro, poſt plumbo, denique ferro. Pro diverſis enim quorumque ingeniis illis faveo & applaudo, utpote naturæ meæ ſimilioribus. Nam tria illa ultima multum de natura ſulfurea à me aliena obtinent, quartum ſive ſtannum minus, adhuc minus argentum; omnium minimum Aurum. Quod Scylurus ille Scytharum Rex, qui 80. liberos mares ex diverſis uxoribus ſuſcepit, his omnibus documenti reliquit, ut concordiam foverent inter ſe exemplo haſtilium multorum ſimul comprehenſorum, non frangibilium, ſingulorum autem facilè, id meis quoque filiis ſex numero ſaltem, præter ſemimetalla legitimis, at

K longè

longè fortissimis, si mutuas sibi præstent operas, invictis, sin minus, vincendis facilè, dictum & inculcatum velim. Aurum superiores partes & primogenituræ jus teneat & defendat. Huic argentum succedat, & deinde reliqua, ita ut omnium servus sit Mars seu ferrum, duri corporis & magni roboris: Dura ne conterant mollia, & hæc illis cedant: Sic nobilissimum temperamentum ex his omnibus fiet, quod non sit nimis durum, nec molle, nec calidum, nec frigidum, sed moderatum, & ad caliditatem & humiditatem inclinans, in qua temperie vita humana consistit, nec non primogeniti mei forma & anima, quam si quis ex aliis, in quibus potentiâ est & delitescit, poterit extrahere, & cum aliis filiis meis, a ut meipso conjungere, tum idem jus, quod nunc est primo, ad reliquos perveniet. Est enim omnium meorum filiorum una natura respectu mei, at valdè differens ratione educationis: Nam nigrum illum durissimum, quasi Æthiopem, genui in locis nimis calidis & siccis, in quibus sulfureus fumus in magna copia erat. Hinc ille adustus est, & facie nigellus, minimumque mei præ se fert, quoad faciem externam, intrisecus verò in visceribus lineamenta mei corporis tam expressè refert, quàm ullus ex reliquis. Nec verò propterea despiciendus erit, quia niger est & multũ fæculentiæ obtinet. Nam si cæteri quinq; aliquando morte perirẽt, ille esset hæres regni. Huic colore psimilis est subfusco & livido Saturnus, qui ingenio mollis est & docilis, at memoria non admodum tenaci. Conceptio ejus facta est in loco lutulento & impurò, hoc est, in utero, phlegmate & melancholia obsesso. Unde spiritus ejus graveolentiam maximam de se mittit, præsertim si calefiat. Ad hunc non minima regni portio spectabit, si saltem quatuor ejus fratres annuerint,

Natura Martis.

Saturni.

nuerint

nuerint, qui sunt majori authoritate, quàm ille: Nihilominus omnium illorum examinator est & scrutator; quia proximè ad meam naturam accedit mollitie, à qua tamen sulfureis fœcibus contaminatus recedit. Natalis tertii mei filii, rubea facie cõspicui aliquanto felicior est; quia ille maturioris est texturæ & carnis succiplenæ, injuriisque æstivi aëris perferendis maximè idoneus. Attamen adusta bile porrâcea ex rubro virescente infectus est, & ad omnia officia minus habilis: scabie lepræ non absimili vexatur ut plurimum, si calorem sentiat externum intolerabilem. Inflammationem intrinsecus patitur viscerum & sitim gravissimam. Hic post tres alios Regno succedit, quorum duos etsi superet maturitate, tamen ab illis puritate & æqualitate seu temperie longè superatur. Omnium docilimus est Jupiter, Regiæ prorsus indolis & complexionis, cui nihil deest, nisi facies rubicundior & perseverantia in estu solari. Ad hunc multorum bonorum redundat, si uni ex fratribus se ritè copulaverit, ita ut ex duobus una Hermaphroditica corporis constitutio fiat. Hic est ille, qui juvare potest multos, dum rectè agnoscatur, & non pater pro filio, nec filius pro patre, sumatur. In quibusdam hujus pater & filius plus præstant, quàm ipse. Hic tamen est, sine quo nepos ab avo regnum impetrare queat, cum id nefas sit vivente patre, nisi consentiente. Hi quatuor eo ordine succedent nobis, si quando regnum ad alios propagandum sit. Ex quibus, Arbiter justissime, pro tuo candore & integritate judicii, facilè discernes, quo jure mihi regnum hoc, de quo disceptatur, debeatur, nempe meritis tum meis, tum meorum filiorum in humanum genus copiosissimis; quibus, si nihil obtinuero, ac sententia pro alio quocunque lata fuerit, fortè ex posteris

Cupri.

Jovis.

meis non ignobilis ultor hujuſce meæ injuriæ apparebit, qui te repetundarum accuſaturus eſt, noſtrumque jus in integrum reſtitui curabit: Si ferro, ſi auro res gerenda eſt, noſtrarum partium haud pauci adfuturi ſunt. Si machinis bellicis aut tormentis alióve genere inſtrumentorum, quod juſtitiæ detrahitur, requirendum erit, ſuffragatores quàm plurimos habiturus ſum. Tu ſaltem innue, cui votum hujuſce regni des ac prærogativam, à ſingulis præſentibus affectatam, concedas, ut tandem huic liti & expectationi omnium deſideratiſſimæ finis ſtatuatur, ac toti Reipublicæ Mundanæ quies exoptata inde proveniat. Nos, ſiquidem à vero & juſto mens tua neutiquam ſe deflecti patietur, omni ſervitii genere tibi nunquam non ſumus deditiſſimi, tuíque honoris obſervatiſſimi.

Dixerat Mercurius, & ſilentium per exiguum temporis ſpacium inſequutum eſt. Tum Arbiter, qui hactenus ſingulis dictis attentiſſimè mentem infixerat, in hunc modum loquutus eſt.

ARBI-

ARBITER.

CONSIDERANTI *mihi omnia, æquáque lance trutinanti singula, quæ hactenus à quoquam vestrûm dicta & in medium prolata fuerunt, nullum potest amplius contingere dubium, quis tandem Regio præ reliquis dignandus sit nomine: Tanta equidem sunt vestra in Hominem merita & servitia, ut quotquot estis, æterna laude & memoria evehi debeatis ad posteros, nihilominus, ut sunt cœlestium planetarum singulorum suæ utilitates, ita ut unus alteri ordine præeat, sic quoque ex vobis mihi videtur præcipuus* REGIA CORONA *decorandus. Tu Vitule magna & egregia in initio hujus disceptationis protulisti beneficia, quæ in hominem collocas; nec minora, tu Ovis: Ansercule tu quoque inter Heroas nomen obtines, qui omnibus modis humano generi prodesse niteris: Ostrea, & tibi sunt dotes amplissimæ, non minus præconio dignissimæ: Nullus te despexerit, licet parva sis Apicula: tu enim dulcedinis ut es mater, sic telum generandi doloris promptissimum geris: Quis te non admiretur pro merito tuo Bombyx tenerri-*

me, quod tantillus tanta dona ministres homini: Imò & tu linum replevisti mundun tuis muneribus, unde laus nunquam interitura te manebit. Tu verò MERCURI, *ille es, quem maximè admiror, suspicio, & dignissimum ex omnibus pronuncio. Tua, inquam, merita sunt adeo notoria, totique orbi necessaria, ut te* REGEM *jure & necessitate ductus, quin constituam, omittere nō possim: Tu tuos competitores dignitate praeeminentia & honore tantum antecellis, quantum sol caeteras planetas lumine. In te uno omnium merita compensantur: In te singulorum officia acquiescunt: In te dotes cunctorum conveniunt.* Tu es orbis miraculum, splendor & lumen. Tu es terræ decus, gloria & columen: Tu es mundi asylum, anchora & vinculum. Post animam humanam nihil te creatum nobilius, præclarius aut utilius. Quod igitur virtus tua peperit, officium meruit & servitium postulat; En accipe Brabeion, DIADEMA REGIUM, ut imposterum REX MUNDANORUM OMMIUM SUB HOMINE EXISTENTIUM dici, pronunciari & proclamari debeas, volentibus, aut invitis omnibus. *Quo dicto, ex auro Coronam, quam abscondebat sub pallio, protulit, inque* MERCURII, *procumbentis in genua, caput imposuit.*

Atque

Atque sic, licet omnium in hoc cœtu præsentium corda livore perfusa sint erga eum, quem vilissimum censebant, Dominum ac Regem suum jam factum, tamen cum Arbitri sententia semel lata non potuerit in dubium revocari, singuli eò, unde accesserant, regressi Mercurium Regem factum terris omnibus dictitârunt. Arbiter quoque dimisso conventu sese domum suam recepit: Deo omnium bonorum largitori sit gloria in æternum,

Amen.

FINIS.

